

Σημειώσεις του μακαριστού Κατηχητή Γεωργίου Ξ. Οικονόμου

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Κατά την θείαν Λειτουργίαν υπό την στενήν Εκκλησιαστικήν έννοιαν είναι το μυστήριον της θείας Ευχαριστίας, υπό μορφήν και διάταξιν καθορισθείσαν και διατυπωθείσαν υπό της Αγίας Ημών Εκκλησίας.

Είναι η ανάμνησις, το δε Κοινωνία, συγχρόνως δε θυσία, θυσία όμως ειδικού χαρακτήρος όπως θα ίδωμεν. Και ως μέν ανάμνησις του Μυστικού Δείπνου, της ημέρας της Μ. Πέμπτης, είναι συνέχεια της θειοτάτης εκείνης ιερουργίας κατά το: «τούτο ποιείτε εις την εμήν ανάμνησιν» (Λουκάς ΚΒ΄.19) και μυστηριακή επανάληψις αυτής προς μετάδοσιν εις τους πιστούς: ως κοινωνία δε, είναι πλήρης υπακοή και συμμόρφωσις των πιστών εις την Κυριακήν πρόσκλησιν «Λάβετε φάγετε τούτο εστί το Σώμα μου» και «πίετε εξ αυτού πάντες». Ως θυσία δε, είναι «αναπαράστασις της Σταυρικής θυσίας άμα δε και πραγματική, αλλ' αναίμακτος θυσία», κατά το Α΄ Κορινθ. ΙΑ΄.26: «οσάκις γάρ αν εσθήητε τον άρτον τούτον και το ποτήριον τούτο πίνητε, τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλετε, άχρις ού αν έλθη». Αποφέρει δε τους ίδιους καρπούς, τους οποίους αποφέρει και η Σταυρική θυσία – τα καλούμενα «σταυρικά αγαθά» - των οι μετέχουσι μόνον δια της Αγίας Μεταλήψεως. Αυτός ακριβώς είναι και ο ειδικός χαρακτήρ αυτής: Δηλαδή η προσωπική οικείωσις υπό των πιστών των αγαθών αυτής δια της αγίας Μεταλήψεως.

Διά τούτο ετονίσθη ότι η κατά θείαν Λειτουργίαν προσφερομένη θεία Ευχαριστία, τότε οφελεί τους Εκκλησιαζομένους, όταν αυτοί, μετά κανονικήν δοκιμασίαν, μετέχουσι του μυστηρίου διά της αγίας μεταλήψεως.

(Αρχιμ. Γερβασίου Παρασκευοπούλου)

«Ήσαν προσκαρτερούντες τη διδαχή των Αποστόλων και τη κλάσει του άρτου και ταις προσευχαίς (Πράξ. Β΄.42).

Σήμερον η αγία ημών Εκκλησία έχει εν χρήσει τέσσαρες λειτουργίας ή λειτουργικάς δέλτους. 1) την του Αποστόλου Ιακώβου του αδελφοθέου, 2) την των προηγιασμένων τιμών Δώρων, 3) την του Μεγάλου Βασιλείου και 4) του ιερού Χρυσοστόμου.

Εκ των τεσσάρων θείων Λειτουργιών, μόνον αι τρεις ήτοι: Η πρώτη, η τρίτη και η τέταρτη είναι θείαι Λειτουργίαι υπό την έννοιαν, της θείας ευχαριστίας, η δευτέρα είναι μόνον ακολουθία αγίας Μεταλήψεως υπό τύπον και διάταξιν θείας Λειτουργίας, η οποία αποδίδεται εις τους Αποστολικούς άνδρας, αλλ' ως διακοσμητής αυτής φέρεται ο Άγιος Γρηγόριος ο Διάλογος επίσκοπος Ρώμης.

Ούτω καταρχώμεθα από του μέρους αυτής, το οποίον καλείται πρόθεσις ή προσκομιδή. Αύτη καθιερώθη να τελήται πρό της θείας Λειτουργίας χρόνου και ευκολίας χάριν. μετά ταύτα εις το Β΄ μέρος ασχολούμεθα με την Λειτουργίαν των κατηχουμένων, καλουμένην τοιουτοτρόπως, διότι την παλαιάν εποχήν παρίσταντο εις αυτήν κατηχούμενοι, οι μη βαπτισθέντες. Το μέρος του άρχεται από του «Ευλογημένη η Βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος». Και τέλος εις το τρίτον και τελευταίον μέρος ερμηνεύομεν την Λειτουργίαν των πιστών την Αγίαν αναφοράν καλουμένην. Αύτη αποτελεί το ουσιωδέστατον μέρος της θείας Λειτουργίας.

Μία τοιαύτη προσπάθεια θα συντελέση όπως ο Λαός μας γίνη γνώστης και κάτοχος των τελουμένων κατά την θείαν Λειτουργίαν. Γνώστις του μόνου σκοπού αυτής και του λόγου δι' όν τελείται, γνώστης του ότι «πάντας τους εισιόντας πιστούς και των Γραφών ακούοντας, μη παραμένοντας δε τη προσευχή και τη Αγία Μεταλήψει, ως αταξίαν εμποιούντας αφορίζεσθαι χρή». (Κανών 9^{ος} Αγίων Αποστόλων) ότι πρέπει να κοινωνώμεν τακτικώς αφού προηγηίται η ανάλογος προετοιμασία και άδεια του πνευματικού.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ Ή ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗ

Λειτουργία εν εμβρύω

Ευχή: ο Θεός ο Θεός ημών ο τον ουράνιον άρτον εξαποστείλας σωτήραν και λυτρωτήν και ευεργέτην, Αυτός ευλόγησον την πρόθεσιν ταύτην και πρόσδεξαι αυτόν εις το υπερουράνιον σου θυσιαστήριον.

(Από την ευχή πρόθεσης)

Προτάσσομεν της θείας Λειτουργίας τη πρόθεσιν ή προσκομιδή όχι διότι η θέσις αυτής είναι πρό της θείας Λειτουργίας τουναντίον η κανονική και αρχική αυτής θέσις είναι ψαλομένου του χειρουβικού ύμνου και ακριβέστερον μετά το θυμίαμα κατά τον χειρουβικόν ύμνον οπότε αναγινώσκειται η ευχή της προσκομιδής ετελείτο δε πάλαι μετά την αναχώρησιν των κατηχουμένων ενεργουμένων / δαιμονιώντων και πάντων των εν μετανοία όντων των μη δυναμένων να μετασώσιν της κοινωνίας των Αχράντων μυστηρίων βραδύτερον όμως μετετέθη η τέλεσις της προ της θείας Λειτουργίας διά χρόνου οικονομία και ευκολίαν.

Η Θεία Λειτουργία διαιρείται εις την Λειτουργίαν των κατηχουμένων και εις την Λειτουργίαν των πιστών.

Ας ίδωμεν την σημασίαν του όρου πρόθεσις: όταν λέγωμεν ιεράν ή αγία πρόθεσιν εννοούμεν τον τόπον, παρατράπεζαν ή εξέχουσα θέσιν ή κόγχην του αγίου βήματος προς τα αριστερά της αγίας Τραπέζης επί του οποίου προτίθενται και προπαρασκευάζονται τα τίμια δώρα δια το μυστήριο της Θ. Ευχαριστίας. Επί πλέον όμως εννοούμεν και αυτήν την ιερά ακολουθίαν την τελουμένην υπό του λειτουργού δια των κανονικών και λειτουργικών ετοιμασία των δώρων εις «άγια αντίτυπα του σώματος και του αίματος του Κυρίου». Η ακολουθία της ιεράς προθέσεως σήμερον τελείται πρό της ενάρξεως της Θ. Λειτουργίας συγκεκριμένως αναγινωσκομένων των κανόνων παρακλητικής και Μηναιού ή ψαλλομένων των αίνων. Ως τοιαύτη δε αποτελεί είδος πρόναου δια την όλην Θ. Λειτουργίαν και οιονεί Λειτουργία εν ΕΜΒΡΥΩ εις το κύριον οικοδόμημα της Θ. Λειτουργίας.

Εκ τούτων φανερά καθίσταται η αξία και η σημασία της ιεράς προθέσεως.

ΤΑ ΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ

Διά την κανονικήν και λειτουργικήν τέλεσιν της ιεράς προθέσεως απαιτείται ειδική και επιμελημένη εκπαίδευσης των λειτουργών.

Μεγάλη προσοχή απαιτείται προκειμένου να επιλεγούν τα σκεύη, τα οποία θα χρησιμοποιηθώσι διά την προετοιμασίαν του μυστηρίου τούτου εις ό «άγγελοι παρακύψαι και ου δύνανται». Η φιλανθρωπία και η ακατάληπτος συγκατάβασις του Δεσπότη μας ενθαρρύνει να ιερουργούμεν το άφθαρτον και πανακήρατον σώμα και αίμα του μέμθαρτα και πήλινα σκεύη.

Κατά ταύτα δέον να υπάρχουν επί της προθέσεως: 1) Δίσκος, ή δισκάριον καθάρωτατον καθ' όλα και σταθερώς εδραιωμένον. 2) Άγιον ποτήριον όμοιον και απηλλαγμένον της από του σπόγγου οξειδώσεως. 3) Αγία λόγχη δυναμένη να προετοιμάζη και διευκολύνη τόσοσιν την λήψιν του Αγίου Άρτου. 4) Λαβίς δυναμένη να διευκολύνη τόσοσιν την λήψιν της αγίας μερίδος όσον και την μετάδοσιν. Αι μη ειδικώς κατασκευασμέναί έχουν γίνει πρόξενoi θανασίμων αμαρτημάτων. Προσοχή μεγάλη – προς Θεού! – ως προς την λαβίδα. Πολλούς απώλεσε. 5) Πρόσφορα τρία, ει δυνατόν, ή τόσα όσα απαιτούνται δι' αντίδωρον, καθαρα, από σίτον ειδικώς εκλελεγμένον και με ζύμην, ομοίαν. 6) Οίνον σταφυλής γνησίας και εκλελεγμένης – μακράν οι τεχνητοί οίνοι. Ουδέποτε ο λειτουργός να χρησιμοποιήση οίνον τον οποίον από της προτεραίας δεν εγεύθη. Τέλος, ύδωρ ουχί από το τυχόν δοχείον.

Ο ΑΣΤΕΡΙΣΚΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ

Και επί του αστερίσκου – αφού προηγουμένως ο λειτουργός ευλογήση το θυμίαμα και θυμιάση, ως ορίζων αι σχετικαί λειτουργικαί διατάξεις: επιλέγει το «και ελθών ο αστήρ έστη επάνω, ου ήν το παιδίον μετά Μαρίας της Μητρός Αυτού»

Επί του καλύμματος δε, δι' ου επικαλύπτει το όλον του αγίου Δισκαρίου, επιλέγει το ψαλμικόν: «ο Κύριος εβασίλευσεν ευπρέπειαν ενεδύσατο, ενεδύσατο δύναμιν και περιεζώσατο» Τις η έννοια του ωραίου τούτου ρητού, το οποίον ακούομεν ψαλλόμενον καθ' έκαστον Σάββατον εσπέρας, εν τη ιερά ακολουθία του Εσπερινού; Η ακόλουθος:

«του Βασιλέως ημών Χριστού η ανθρωπίνη Σάρξ, μετά την Ανάστασιν περιεβλήθη ολόκληρον την βασιλικήν πραότητα και λαμπρότητα της θεϊκής δόξης και μεγαλειότητος. Η μέχρι της Αναστάσεως κρυπτομένη θεότης εν τω Κυρίω Ιησού απεκαλύφθη εξ ολοκλήρου και ούτω: Είδον αρχάγγελοι, ό πάλοι επεθύμων: την φύσιν την ημετέραν από του θρόνου απαστράπτουσαν του Βασιλικού, δόξη και κάλλει στίλβουσαν αθανάτω». (Ιερός Χρυσόστομος)

Επί δε του Καλύμματος δι' ού καλύπτει το Άγιον Ποτήριο, επιλέγει: «Εκάλυψεν ουρανούς η αρετή Σου, Χριστέ».

Και όντως όταν επί του Σταυρού έρεεν άφθονον το Τίμιον Αίμα από του παναχράντου Σώματος του θείου ημών Λυτρωτού ο πάσχων αδικως αναμάρτητος Ιησούς επέδειξεν όλον το άφθαστον μεγαλείον της αρετής του, ώστε εξ αυτού να ριγήση και αυτή η σκληρά καρδιά του ληστού και να αναφωνήση το: «Μνήσθητί μου, Κύριε, όταν έλθης εν τη Βασιλεία Σου».

Επί δε του αέρος, γενικού καλύμματος, επιλέγει: «Σκέπασον ημάς εν τη σκέπη των πτερύγων σου· αποδίωξον αφ' ημών πάντα εχθρόν και πολέμιον· ειρηνεύσον ημών την ζωήν Κύριε.

Η ευχή που πρέπει να λέγεται δια το θυμίαμα.

«Θυμίαμα Σοι προσφέρομεν, Χριστέ ο Θεός ημών, εις οσμήν ευωδίας πνευματικής, ό προσδεξάμενος εις το υπερουράνιον Σου θυσιαστήριον, αντικατάπεμψον ημίν την χάριν του Παναγίου Σου Πνεύματος.»

Το Ευώδες θυμίαμα επεκράτησε εις την χριστιανικήν λατρείαν κατά μίμησιν από την λατρείαν των Ισραηλιτών (Εξοδος Λ'.34-38 και Λ'.7).

Η ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗΣ

Κύριε Παντοκράτωρ ο δεχόμενος θυσίαν αιnéσεως...

Την στιγμήν ταύτην καθ' ήν ο λειτουργός ιερεύς προσφέρει τας λέξεις ταύτας «και προσάγαγε τω αγίω Σου θυσιαστηρίω» ενθυμείται ότι ουδείς άξιος λειτουργείν τω Βασιλεί της δόξης. Αναλογιζόμενος, λέγω, τούτο, αλλά και ενθυμούμενος ότι παρίσταται πρό του θρόνου της Μεγαλοσύνης «των Αγίων λειτουργός και σκηνης της αληθινής». Ικετεύει τον Θεόν, χάριν του περιστώτος λαού, να ικανώση αυτούς. Να καταστήση και αναδείξη αυτούς, αξίους ίνα δυνηθώσι να προσφέρωσι τα δώρα του λαού και τας πνευματικές αυτών θυσίας, προς εξάλειψιν των εαυτών αμαρτημάτων, και των λαού, δι' όσα ούτος, είτε αγνοών τον θεϊον Νόμον είτε μη διδαχθείς και διαφωτισθείς επαρκώς υπό των Ποιμένων του έπραξε και παρέβη.

Κλείων δε την ευχήν παρακαλεί και ικετεύει: «Ας εύρωσι χάριν ενώπιόν Σου, ως εύρεν ο Δαυϊδ, ή καθώς λέγει ο θεϊός Παύλος: «ίνα λάβωσιν έλεον και χάριν εύρωσιν εις εύκαιρον βοήθειαν» (Εβρ. Δ'.16) ούτω θα γίνη και η παρ' αυτών προσαγομένη αναίμακτος θυσία αποδεκτή ενώπιον Σου και το Πνεύμα το Άγιον της χάριτός Σου θα κατασκηνώση επ' αυτούς και επί τα προκείμενα Δώρα και επί πάντα τον λαόν Σου, ως επεσκήνωσε και επί τον Απόστολόν Σου Παύλον η δύναμις του Υιού Σου Ιησού Χριστού. (Β' Κορινθ. ΙΒ'.9)

ΘΡΙΑΜΒΕΥΟΥΣΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Αλλ' ιερός Δίσκος κατά πολύ μεταγενεστέρα διδασκαλίαν δέον να εμφανίζη και τους καρπούς της μεγάλης επί του Σταυρού θυσίας δια της συμπαραστάσεως παρά τον Άγιον Αμνόν και πάντων όσοι αποτελούν τον μέν την Εκκλησίαν των πρωτοτόκων την εν ουρανοίς θριαμβεύουσαν, όσον και την επί γής στρατευομένην, μηδ' αυτής τη εν άδου τόπω κατεχομένης, μέχρι της Καινής Αναστάσεως. Διά τούτο ορίσθη και τούτοις τόπος παρά το Άγιον Αμνόν ως εξής: οι μέν αποτελούντες την εν ουρανοίς θριαμβεύουσαν Εκκλησίαν να καταλάβωσι τα εκατέρωθεν του Αμνού μέρη, οι δε την εν άδου και επί γής, τα υπό τον Αμνόν τοιαύτα.

Α) Η Θριαμβεύουσα Εκκλησία

Αποτελείται εκ της υψηλοτέρας των ουρανών της Αγίας Θεοτόκου. Αύτη παρίσταται εκ δεξιών του Σωτήρος ημών και Υιού Αυτής, τούτο έχων υπ' όψιν ο λειτουργός και το προφητικόν λόγιον εκπληρών: «Παρέστη η Βασίλισσα εκ δεξιών σου...» λαμβάνει ετέρα προσφοράν (εάν έχη, άλλως την προτέρα), εξάγει την κεκανονισμένην μερίδα και τίθησιν αυτήν δεξιόθεν του προητοιμασμένου Αγίου Αμνού.

Εν συνεχεία εξάγονται, εννέα μερίδες τοποθετούμεναι κατά τάξιν εις τρεις σειράς εξ αριστερών

του Αμνού. Αύται αποτελούνται:

1) Εκ των Αγίων Αγγέλων, πάντων των ουρανίων ταγμάτων. Τούτων η μερίς τίθεται αριστερόθεν του Αγίου Αμνού και εις την πρώτην σχηματιζομένην κάθετον γραμμήν, εξάγεται δε (εάν υπάρχη) από την τρίτην προσφοράν.

2) Εκ των Αγίων Προφητών και Προφητίδων με επί κεφαλής τον Τίμιον Πρόδρομον ως μείζονα πάντων των προφητών.

3) Εκ των Αγίων Αποστόλων και Ισαποστόλων ών μετά τους 12 και 70 προηγούνται αι Αγίαι Μυροφόραι γυναίκες.

4) Εκ των Αγίων Ιεραρχών.

5) Εκ των Αγίων Μαρτύρων.

6) Εκ των Οσίων Πατέρων και Μητέρων ημών.

7) Η των Αγίων Αναργύρων.

8) Η των Θεοπατόρων Ιωακείμ και Άννης και του εορταζομένου Αγίου.

9) Η του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου ή του Μεγάλου Βασιλείου.

Η ΚΥΡΙΑ ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΙΟΙ

Δύο πηγάς έχομεν μαρτυρούσας και βεβαιούσας τούτο: 1) την αγίαν Γραφήν και 2) την ιεράν παράδοσιν, ήτις αυθεντικώς ερμηνεύει την Αγίαν Γραφήν και αναπτύσσει τα κεκρυμμένα νοήματα αυτής.

Και πρώτον. Η Αγία Γραφή αναφέρει τα εξής:

«Ουκ έστιν ο Θεός, θεός των νεκρών αλλά ζώντων» (Μαρκ. ΙΒ΄.27) και «Δικαίων ψυχαί εν χειρί Θεού...» (Σοφ. Σολομ. Γ΄.1-3) «Αμήν· αμήν λέγω υμίν, ότι, ο τον λόγον μου ακούων και πιστεύων τω πέμψαντί με, έχει ζωήν αιώνιον και εις κρίσιν ουκ έρχεται, αλλά μεταβέβηκε εκ του θανάτου εις την ζωήν». (Ιωάν. Ε΄.24)

Κατά ταύτα οι εξελθόντες εκ του κόσμου τούτου άγιοι και ζώσι και κινούνται και ενεργούσι μετά την έξοδον αυτών, πολλώ μάλλον ή εν τη παρούση ζωή. Αλλά δια να εισέλθουν εις την ζωήν ετήρουν, εν τω κόσμω όντες την εντολήν του «αδιαλείπτως προσεύχεσθαι» και «προσεύχεσθαι υπέρ πάντων ανθρώπων». Τώρα είναι δυνατόν να παραμελώσι το καθήκον τούτο; Όχι προς απόδειξιν της αληθείας ταύτης αρκούσιν, όσα αναφέρονται υπό του προφήτου Ιερεμίου λέγοντος: «και ειπε Κύριος προς με· Εάν στη Μωυσής και Σαμουήλ, πρό προσώπου Μου, ουκ έστιν η ψυχή μου προς αυτούς». (Ιερεμ. ΙΕ΄.1) τούτων το νόημα είναι, ότι, οι πρό εκατοντάδων ετών πρό του Ιερεμίου τελευτήσαντες προφήται Μωυσής και Σαμουήλ, θερμώς και μετά θάνατον προσήχοντο και εδέοντο υπέρ του λαού, όν και ο μεν και ο δε περί τα τεσσαράκοντα έτη έκαστος εκυβέρνησαν. (Β΄ Μακκαβαίων ΙΕ΄.12-24)

Ομοίως και εν τη Αποκαλύψει αναγινώσκομεν: «...και άλλος άγγελος ήλθε και εστάθη επί του θυσιαστηρίου έχων λιβανωτόν χρυσούν, και εδόθη αυτώ θυμιάματα, ίνα δώση ταις προσευχαίς των αγίων πάντων, επί το θυσιαστήριον το χρυσούν, ενώπιον του θρόνου. Και ανέβη ο καπνός των θυμιαμάτων των προσευχών των πιστών, ταις προσευχαίς των αγίων, εκ χειρός του αγγέλου ενώπιον του Θεού» (Αποκάλυψις Η΄.3-4)

ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η πάσα τιμή, ήτις δίκαιον και επιβεβλημένον είναι να απονέμεται εις τους αγίους, στηρίζεται, επί της Αγίας Γραφής, εκ της οποίας θα αναφέρωμεν και άλλας μαρτυρίας προς έλεγχον των αρνουμένων τας μαρτυρίας της ιεράς Παραδόσεως.

«Εμοί δε λίαν επιμήθησαν οι φίλοι σου ο Θεός» (Ψαλμ. 138,17) Διεκήρυξεν ο Προφήτης Δαβίδ, υπό Πνεύματος Αγίου φερόμενος. «Θαυμαστός ο Θεός εν τοις Αγίους Αυτού» επανέλαβεν ο ίδιος. Αλλά μη και Αυτός ο Άγιος Θεός δεν λέγει περί του Προφήτου Μωυσέως, ο παις μου (Ιησούς Ναυή, α΄.2 και 7) Και αλλαχού «και υπερασπιώ υπέρ της πόλεως ταύτης του σώσαι αυτήν δι' Εμέ και Δαυίδ τον δούλον Μου» (Δ΄ Βασιλ. ΙΘ΄.34) Και «εγώ ειμί ο Θεός Αβραάμ...» (Γεν. ΚΗ΄.13)

Εάν και την σκιάν του Αποστόλου Πέτρου ούτως εδόξασεν ο Κύριος, ώστε «καν η σκιά αυτού επισκιάση τινά» να θεραπευήται ούτος και άπαντες εφ' ών και η σκιά έπιπτε» (Πράξ. Ε΄.15-16) εάν τον πρωτομάρτυρα και αρχιδιάκονον Στέφανον ηξίωσεν, ίνα ίδη «δόξαν του Θεού Ιησούν εστώτα εκ δεξιών του Θεού» (Πράξ. Ζ΄.55) εάν «τα σουδάρια από του χρωτός» του Αποστόλου Παύλου ούτως εδόξασεν, ώστε «τους ασθενούντας απαλλάττεσθαι απ' αυτών τας νόσους» άμα εξ ηλείφοντο δι'

αυτού οι ασθενείς, έτι δε και τα πονηρά πνεύματα εξέρχονται από των ανθρώπων (Πράξ. ΙΘ΄. 13) εάν τα οστά και την κόριν των λειψάνων του Προφ. Ελισσαίου ετίμησεν και εδόξασεν ώστε μόλις ήφατο των οστέων αυτού ο νεκρός ανδρός τίνος «και έζησε και ανέστη επί τους πόδας αυτού», εάν, λέγω ούτω δοξάζει τα λείψανα την σκιάν, τον ιδρώτα και τα οστά των εκλεκτών Αυτού ο Κύριος, φρονώ ότι ούτε ορθοφρονούσιν ούτε λογικεύονται, ούτε από Πνεύματος Θεού φέρονται οι αντιφρονούντες.

Η ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Η στρατευομένη Εκκλησία αποτελεί δύο τάσεις. Πρώτον υπέρ την των ζώντων υπέρ των οποίων εξάγονται μερίδες είτε μία είτε πολλές τιθεμένα μετά πολλής προσοχής ή υπό τον άγιον Αμνόν ή την μερίδαν την εικονίζουσαν την Υπεραγία Θεοτόκον. Δευτέραν την των τεθνεότων. Υπό τας των αγίων τοιουτοτρόπως συμβολικώς επί του αγίου δίσκου κατά μεταγενεστέραν προσθήκην ως ελέχθη εμφανίζεται η όλη εκκλησία θριαμβεύουσα και στρατευομένη εν μέσω έχουσα τον Αμνόν του Θεού. Η επί του Σταυρού θυσία του οποίου εδωρήσατο εις άλλους εκ των πλασμάτων του να συμβασιλεύσωσι μετ' Αυτού εις άλλους να ελπίζωσι εις το έλεος της θυσίας Αυτού.

Τοιουτοτρόπως συμβολικώς επί του αγίου Δισκαρίου – κατά μεταγενεστέραν ως ελέχθη προσθήκην – εμφανίζεται η όλη Εκκλησία, θριαμβεύουσα και στρατευομένη, εν μέσω έχουσα τον Αμνόν του Θεού, η επί του Σταυρού θυσία του οποίου εδωρήσατο, εις άλλα μεν εκ των πλασμάτων Του να συμβασιλεύσωσι μετ' Αυτού, εις άλλα δε να ελπίζωσι εις το έλεος της θυσίας Αυτού. «Δια του θείου τούτου τύπου – λέγει Συμεών ο Θεσσαλονίκης – και του έργου της ιεράς προθέσεως, του Ιησού Αυτόν και την Εκκλησίαν Αυτού μίαν πάσαν ορώμεν... Αυτός μόν γάρ δια του άρτου, μέσον εστίν, η Μητήρ δε, δια της μερίδος της εκ δεξιών. Άγιοι δε και Άγγελοι εξ αριστερών. Υποκάτω δ' άπαν των Αυτώ πιστευσάντων το ευσεβές άθροισμα. Και τούτο εστί το μέγα Μυστήριον... Θεός εν ανθρώποις και Θεός εν μέσω Θεών, Θεουμένων εκ του κατά φύσιν όντως Θεού.

Τοιουτοτρόπως η εικών η οποία παρουσιάζει ο ιερός δίσκος πληροί τους λόγους του Κυρίου «γεννήσεται μία ποιμνη και εις ποιμήν» διά της επ' αυτού εικονικής παραστάσεως της θριαμβεβούσης και στρατευομένης εκκλησίας περικυκλούσης τον αμνόν του Θεού όστις διά του ιδίου αίματος εξηγόρασεν αυτήν.

ΑΞΙΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙΝ ΔΩΡΑ

Εις την ευχήν της προθέσεως ο λειτουργός δέεται ίνα ο Κύριος μνημονεύση «των προσενεγκάντων τα δώρα και δι' ούς προσήγαγον». Η μνεία αυτή η ειδική αν και η προσκομιδή τελείται υπέρ όλων των ενοριτών επιτρόπων κ.λ.π. και δια τους εξής λόγους: κατά τας Αποστολικάς διαταγάς βιβλ. Κεφ.στ΄. ώφειλον οι λειτουργούντες

Οι ιερείς να μη δέχονται του παντός χριστιανού δώρα αλλά μόνον οίτινες ήσαν εις θέσιν να κοινωνήσουν και κατ' εξαίρεσιν και των εν μετανοία οίτινες ηδύναντο να συνίστανται μόνον μετά των πιστών... Επειδή η προσφορά του εκάστου μέλους της χριστιανικής κοινότητας ελογίζετο ως σημείον κοινωνίας αυτού εν τη εκκλησία δια τούτο πας ο εις αμάρτημα τι περιπεσών ή διάγων βίον μη σύμφωνον προς τη χριστιανικήν κλήσιν (ΜΕ καν. Μεγάλου Βασιλείου) εκρίνετο ανάξιος του προσφέρειν εις το θυσιαστήριον «χρη τον επίσκοπον ειδέναι τίνων οφείλη δέχεσθαι καρποφορίας και τίνων ουκ οφείλει φυλακταίσι δε αυτών προς δοσηκάπηλοι ... φυλακταίοι δε αυτών και πόρνοι ου προσοίσης τω Κυρίω μίσθωμα πόρνης και άρπαγες και αλλοτριών απιθυμηταί και μοιχοί βδελυκταί γάρ αι τούτων θυσία παρά Θεού».

Τα ιερά σκεύη της προθέσεως: Δια την κανονικήν και λειτουργικήν τέλεσιν της προθέσεως απαιτείται ειδική και επιμελημένη εκπαίδευσις των λειτουργών. Μεγάλη προσοχή απαιτείται προκειμένου να επιλέγουν τα σκεύη τα οποία θα χρησιμοποιηθούν δια την προετοιμασίαν του μυστηρίου τούτου, τα οποία είναι τα εξής:

1. Δίσκος ή δισκάριον, καθαρώτατον καθ' όλα και σταθερώς εδραιομένον.
2. Άγιον ποτήριον όμοιον.

3. Αγία λόγχη δυναμένη να προετοιμάζη και να διευκολύνη τον κατόπιν διαμερισμόν του Αγίου Άρτου.

4. Λαβίς δυναμένη να διευκολύνη τόσον την λήψιν της Αγίας μερίδος όσον και την μετάδοσιν.

5. Πρόσφορα τρία ει δυνατόν ή τόσα όσα απαιτούνται δι' αντίδωρον καθαρά από σίτον ειδικώς εκλελεγμένον και με ζύμην ομοίαν.

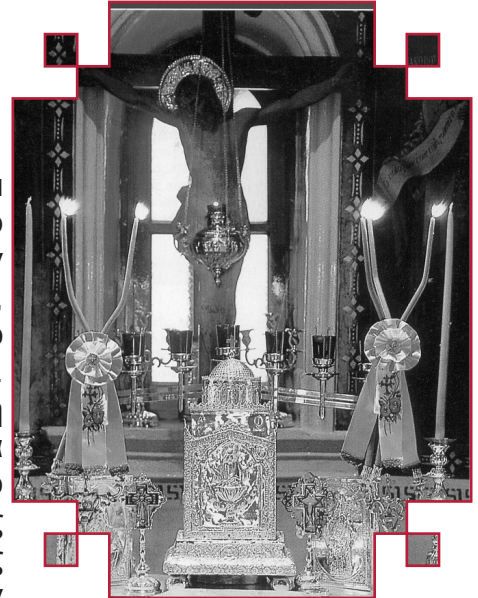
6. Οίνον σταφύλης γνησίας και εκλελεγμένης, μακρά τεχνητοί οίνοι.

7. Τέλος ύδωρ ουχί από τυχόν δοχείον.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

ΤΑ ΑΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Κεφαλή και στέμμα της Λειτουργίας των Κατηχουμένων είναι το «Ευλογημένη η Βασιλεία...», και το τέρμα αυτής αι ευχαί υπέρ των κατηχουμένων. Το κέντρον δε αυτής συνδέεται δια τριών κρίκων προς την κεφαλήν: με την μικράν είσοδον, τα αντίφωνα, και τα ειρηνικά και με άλλους τρεις κρίκους συνδέεται προς το τέρμα: με τα αναγνώσματα, το κήρυγμα, την εκτενή δέησιν. Ανεξαρτήτως της ως άνω διαιρέσεως ανάγκη να υπογραμμισθή τούτο: όταν ο λαός δια λειτουργού παρακαλεί τον Κύριον, να δεχθή τον τρισάγιον ύμνον, αισθάνεται αγγελικήν χαράν δια τούτο ψάλλει εν συνεχεία το «Άγιος, Άγιος,...». Αλλ' όταν, ευθύς αμέσως ο Κύριος, δια αναγνωσμάτων και δια του Κηρύγματος ομιλεί προς τον λαόν, κατακτά τόσον την καρδίαν του, δημιουργεί εις αυτόν τόσον ανεξάλειπτον εντύπωσιν, ώστε δεν θα ήτο υπερβολή να ελέγετο ότι τα αναγνώσματα και το κήρυγμα αποτελούν την ιερωτέραν στιγμήν της θείας Λειτουργίας μετά την φοβεράν στιγμήν του καθαγιασμού των τιμίων δώρων. Ταύτα προεισαγωγικώς.

ΚΕΦΑΛΗ ΚΑΙ ΣΤΕΜΜΑ

Ευλογημένη η Βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος· νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

(Εκφώνησις ενάρξεως της θείας Λειτουργίας)

Η σταυροειδής αύτη ύψωσις πρέπει να γίνεται αισθητή εις τους εκκλησιαζομένους, διότι η εκφώνησις αύτη «Ευλογημένη η Βασιλεία...» αποτελεί και είναι συνεπτυγμένον εις ελαχίστους λέξεις το κεφάλαιον των δογμάτων της αγιωτάτου ημών πίστεως.

Ναι αφ' ότου ο Αναστάς εκ νεκρών θεός Λυτρωτής ημών εξαποστελλών επί το κήρυγμα τους εαυτού Μαθητάς παρήγγειλεν αυτοίς λέγων: «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη, βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος» (Ματθ. ΚΗ'.19) και καθώς απέσταλκέ με ο Πατήρ, καγώ πέμπω υμάς... Λάβετε Πνεύμα Άγιον, άντινων αφήτε τας αμαρτίας...» (Ιωάννης Κ'.21-23, Ιωάν. κστ'.12-14)

ΟΥΡΑΝΙΑΙ ΒΡΟΝΤΑΙ

Η υπόμησις του σεβασμού, μετά του οποίου πρέπει να λαμβάνουν και να φέρουν εις το στόμα των οι εκκλησιαζόμενοι το ευλογητόν και άγιον όνομα του εν Τριάδι προσκυνητού Θεού ημών δημιουργεί εις τας ψυχάς των τοιαύτα συναισθήματα, ώστε ούτοι, εν άκρα συγκινήσει και εξάλλω ενθουσιασμού βροντοφώνως και ομοθυμαδόν, αναφωνούν μελωδικώς «ΑΜΗΝ».

Ποία τούτου η έννοια. Η έννοια και η σημασία του Αμήν συνάγεται, εξ ών γράφει ο Απ. Παύλος εν τω Α' Κορινθ. Ιδ'.16. Ήτοι δια του «Αμήν» ο εκκλησιαζόμενος λαός ομολογεί κατά τρόπον τινά επισφραγίζει την υπό του ιερέως ευλογίαν του ευλογητού ονόματος του εν τριάδι προσκυνητού Θεού ημών. Δια του «Αμήν» βροντοφωνεί και διατρανεί και την πίστιν του εις το βασιλειον κράτος της τρισυποστάτου Θεότητας. Ο Ιερώνυμος παρομοιάζει τας πολυφώνους ταύτας υπό σύμπαντος του πληρώματος αντηχήσεις του «Αμήν» προς ουρανίους βροντάς.

Πόσον εις τούτο υστερούμεν! Παρατηρείται μάλιστα ότι, ιεροψάλται κατκάκοποι από τας προηγηθείσας φωνάς, μη δίδοντες και σπουδαίαν σημασίαν εις το «Αμήν», βαρύνονται να επισφραγίσουν τας εκφωνήσεις του λειτουργού δια του «Αμήν». Αλλά και πόσοι εκ του πληρώματος

ως οι ψάλται, αντί να συγκλονίζονται από τας αντιλήψεις του «Αμήν» τους θόλους του ιερού Ναού, κατά τον άγιον Ιερώνυμον σιγώσιν ή περί άλλα τυρβάζουσιν; Πού τα μυριόστομα εκείνα «Αμήν» του συμπροσευχομένου του πάλαι λαού τα οποία εκπληρούν το κενόν, δια να αφυπνίζουν ή περιμαζεύουν τον διασκορπιζόμενον νουν των εν αμελεία και ραθυμία ισταμένων ή καθημένων;

ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΑΠΤΗ Ή ΕΙΡΗΝΙΚΑ

«Ω Ειρήνη!»

Την αντήχησιν του πρώτου «Αμήν» της Λειτουργίας ακολουθεί η «μεγάλη συναπτή» ή ως κοινώς λέγονται «ειρηνικά». Λέγονται δε μεγάλη συναπτή, διότι είναι σειρά βραχειών, περιεκτικωτάτου νοήματος ικευτών ή δεήσεων, οίτινες συνοδεύονται δια του προτρεπτικού «του Κυρίου δεηθώμεν». Ειρηνικά δε λέγονται, διότι αι τρεις πρώται δεήσεις ως αίτημα έχουν την ειρήνην, την οποίαν τοςάκις επανάλαβε και ετόνισεν ο Σωτήρ κατά την νύκτα της Ευατού παραδόσεως και μετά την Ανάστασιν Του, κατά τας προς τους μαθητάς εμφανίσεις Του. «Ειρήνην αφήμι υμίν, ειρήνην την εμήν δίδωμι υμίν» (Ιωάν. ΙΔ΄.27). Είπεν αυτοίς ο Ιησούς «ειρήνη υμίν» (Ιωάννης Κ΄.21)... Ω θεία ειρήνη! «η υπερέχουσα πάντα νουν» κατά τον θείον Απόστολον Παύλον, ελθέ εις τας καρδίας πάντων ημών και ειρήνευσον τας ταραγμένας συνειδήσεις ημών. Ελθέ, ω θείον και κάλλιστον δώρον, διότι άνευ σου η ζωή καθίσταται μαρτύριον.

ΤΟ ΤΡΙΠΛΟΥΝ ΑΙΤΗΜΑ ΕΙΡΗΝΗΣ

«Εν ειρήνη του Κυρίου δεηθώμεν»

«Υπέρ της άνωθεν ειρήνης και της σωτηρίας των ψυχών ημών, του Κυρίου δεηθώμεν»

«Υπέρ της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου... του Κυρίου δεηθώμεν»

Εις αλλήλους δε, «εάν αγαπώμεν τους αδελφούς και τα της ειρήνης διώκωμεν και τα της οικοδομής εις αλλήλους» (Α΄ Ιωάν. Γ΄.14, Ρωμ. ΙΑ΄.19)

«Ειρήνη υμίν», λέγει ο Κύριος (Ιωάν. Κ΄.19-21) οιονεί λέγει προς αυτούς: «άνευ ειρήνης ουδέν· το παν η ειρήνη, η ειρήνη του Θεού».

Ναι αγαπητοί ευχάριστοι γίνεσθε: «ει δυνατόν το εξ' υμών, ειρηνεύοντες μετά πάντων ανθρώπων». (Ρωμαίους ΙΒ΄.18)

«Και η ειρήνη του Θεού βραβευέτω εν ταις καρδίαις υμών». (Κολας. Γ΄.15)

«Αυτός δε ο Κύριος της ειρήνης δώη υμίν την ειρήνην διά παντός εν παντί τρόπω». (Β΄ Θεσσαλ. Γ΄.16)

Η ΔΙΣΥΛΛΑΒΟΣ ΙΚΕΣΙΑ

... Διά του «Κύριε ελέησον», ο συμπροσευχόμενος λαός διακυρύπτει ότι ουχί απλώς βεβαιοί τα λεγόμενα υπό του λειτουργού και ότι συμμετέχει εις τα τελούμενα, αλλά και επί πλέον ότι, τα υπό του λειτουργού αιτούμενα αποτελούν ενδομύχως κατά την ιεράν εκείνην στιγμήν πόθους του: ότι αυτό θέλει. Δι' αυτό προσήλθεν. Αυτό ζητεί. Αυτού την ανάγκην υπέρ πάν άλλο αισθάνεται. Άλλαις λέξεσιν δια του «Κύριε ελέησον» και επισφραγίζει τα λεγόμενα, ως ιδικούς του πόθους, και εις αυτά συνάπτει και συναρμόζει και τους, από τας αιτήσεις ταύτας εν τη καρδία του παραχθέντας καρπούς του Αγίου Πνεύματος. Οιωνεί λέγει: Ναι, Κύριε μου, Κύριε ουδέν τούτων, εξ όσων ζητεί από την ευσπλαχνίαν και αγάπην Σου ο ιερεύς μου, υπάρχει αναγκαιότερον και χρησιμότερον. Αλλ' είμαι Κύριέ μου, Κύριε, εγώ ο πλειστάκις της ημέρας ο παραπικραίνων σε λαός, άξιος της μεγάλης Σου ταύτης χάριτος και δωρεάς; Ω! Όχι! Κύριε μου Κύριε, δωρεάν ελέησόν με. Ίλεώς μοι γενού δια τους πολλούς Σου οικτιρμούς και την προς ημάς συμπάθειαν. Δώρησαι ενί εκάστω ημών, Κύριε, όσα ο λειτουργός παρά Σου υπέρ ημών ζητεί, δια τα ελέη Σου και τους οικτιρμούς Σου, ούς πλουσίως εξέχεας και εκχέεις πάντοτε εφ' ημάς. Κύριε ελέησον!

Άρα το «Κύριε ελέησον» μαρτυρεί

Α) την συμμετοχήν του λαού εις την θείαν λατρείαν

Β) την συναίσθησιν του λαού και την ομολογίαν αυτού, ότι δωρεάν λαμβάνει παρά του Κυρίου τα τε ουράνια και επίγεια αγαθά και

Γ) την ανάγκην, ήν έχει ο άνθρωπος του θείου ελέους, της άνωθεν προστασίας όπως σωθή.

ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΟΣ ΑΛΛΑ ΑΓΙΟΣ

«Υπέρ του Αγίου οίκου τούτου...»

Άγιος οίκος υπέρ ού αναπέμπεται η δέησις, είναι ο χειροποίητος ιερός ναός, εν ώ έχομεν συναθροισθή και συμπροσευχόμεθα είναι αυτή η Εκκλησία, εν ή ιστάμεθα κατά την ώραν της προσευχής. Και ναι μεν ναός του Κυρίου περικαλλής, ένδοξος, έντιμος και άγιος είναι το σώμα εκάστου ανθρώπου φοβουμένου τον Θεόν, (Α΄ Κορινθ. Στ΄.19 και Β΄ Κορινθ. Στ΄.16) = Αυτό κυρίως είναι ναός Θεού. Ούχ ήττον υπ΄ αυτής της Αγίας Γραφής διδασκόμεθα ότι ναός και οίκος Κυρίου καλείται και ο ιδιαίτερος εκείνος οίκος ο αφιερωμένος εις λατρείαν του Κυρίου εν τω οποίω συνερχόμενοι αναπέμπωμεν τας προσευχάς και τελούμεν τας της λατρειας ημών προς τον Ύψιστον (Βλέπε Ματθ. Κα΄. 12-13) ο οίκος ούτος της προσευχής, όστις ονομάζεται και Εκκλησία (Α΄ Κορινθίους ΙΑ΄. 20-22), καλείται άγιος δια τους εξής λόγους.

1) Διότι εν αυτώ υπάρχει και επαναπαύεται αυτός ο Θεός διά του Ιερού Ευαγγελίου είναι, ούτως ειπείν, ταυτόσημα, έν και το αυτό, διότι ουδέποτε ο Κύριος μας εννοείται, κεχωρισμένος της θείας διδασκαλίας Του.

2) Διότι εν αυτώ υπάρχει το ιερόν θυσιαστήριον επί του οποίου προσφέρεται η αναίμακτος θυσία. Εις τον ναόν φυλάσσεται το Άγιον Μύρον. Επί του θυσιαστηρίου δε οποία ακατάληπτος Ευδοκία! Τηρείται και φυλάσσεται ο Άγιος Άρτος, το Σώμα και το Αίμα του Κυρίου, ο προσφερόμενος εις εκτάκτους περιστάσεις.

3) Διότι εις τον ναόν ιεουργεί και αναστρέφεται, «επιποθεί και εκλείπει», ο λειτουργός του Υψίστου, ο άγιος, δηλαδή ο αγωνιζόμενος δι΄ όλης της ζωής του, με ζήλον ακοίμητον να πραγματοποιή την Δεσποτικήν εντολήν: «αγιασθήσεσθε και άγιοι έσεσθε» (Λευϊτικόν ΚΑ΄.6)

(Α΄ Βασιλειών Η΄.29, Γ΄ Βασιλειών Η΄.38, Γ΄ Βασιλειών Η΄.45)

ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΔΕΚΑ

«... και των πίστει οικοούντων εν αυταίς, του Κυρίου δεηθώμεν»

Αλλά τις η έννοια εν τη δεήσει ταύτης της προσθήκης: «και των πίστει οικοούντων εν αυταίς»; Βαθυτάτη και αξία ιδιαίτερας προσοχής. Διότι η μήτηρ Εκκλησία δεν ενδιαφέρεται μόνον δια τους εν πίστει (= τους πιστούς Χριστιανούς). Τουναντίον εύχεται υπέρ πάντων ανθρώπων και εκτενέστερον υπέρ των απολωλότων και πεπλανημένων ακολουθούσα εις τούτο τον Κύριόν της και Σωτήρα «Ός θέλει πάντας σωθήναι και εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν». (Α΄ Τιμοθ. Β΄.4) και ακριβώς προσέθετε την φράσιν ταύτην, ίνα δια ταύτης δυσωπή τον φιλόανθρωπον, όπως χάριν των πιστών των κατοικούντων εν πάση πόλει και χώρα- των έστω και δέκα – μη επαγάγη επί την πόλιν την δικαίαν Αυτού οργήν.

Ναι! Η μήτηρ ημών Εκκλησία προβάλλει ευλαβώς «και των πίστει οικοούντων ένα αυταίς», ίνα ταπεινώς υπενθυμίξη εις τον Κύριον μας τον μεταξύ Αυτού και του πιστού του δούλου Αβραάμ διάλογον: ότε, ως γνωστόν, ο Αβραάμ αγωνιζόμενος να σώση από της καταστροφής τα Σόδομα και τα Γόμορα, ευλαβώς παρεκάλει τον Κύριον, λέγων: «Μη συναπολέσης δίκαιον μετά ασεβούς και έσται ο δίκαιος ως ο ασεβής, μηδαμώς... ο κρίνων πάσαν την γην, ου ποιήσεις κρίσιν;» (Γένεσις Ιη΄.23-25) Υπενθυμίζει η Εκκλησία εις τον Κύριον, την υπόσχεσιν, ήν έδωκεν εις τον πιστόν του Αβραάμ, ότι «εάν ευρεθώσιν εκεί και δέκα ου μη απολέσω ένεκεν των δέκα τας πόλεις Σοδόμων και Γομόρων».

«Ιδού εθαύμασα σου το πρόσωπον, και επί τω ρήματι τούτω, του μη καταστρέψαι την πόλιν περι ής ελάλησας, σπεύσον ούν του σωθήναι εκεί». (Γένεσις ΙΘ΄.18-22)

ΥΠΟΣΧΕΣΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟΣ

«Σοι Κύριε» (Η απάντησις του λαού)

Το «Σοι Κύριε» είναι η μετά του «Αμήν» και το «Κύριε ελέησον» τρίτη απάντησις του λαού, ήτις δίδεται δια των ψαλτών εις την προτροπήν: «...εαυτούς και αλλήλους και πάσαν την ζωήν ημών Χριστώ τω Θεώ παραθώμεθα...» το Σοι Κύριε, του οποίου η έννοια είναι: «Ναι, Κύριε, εις Σε εμπιστευόμεθα και αφιερώνομεν τω εαυτούς και αλλήλους. Εις Σε παραδίδομεν ολόκληρον την ζωήν μας. Εις το θέλημά Σου αφοσιούμεθα με την απόφασιν ίνα ζήσωμεν κατά το παράδειγμα της Αγίας Σου μητρος και πάντων των εαυρεστησάντων ενώπιόν Σου». Επομένως δια της φράσεως:

«Σοι Κύριε δίδομεν υπόσχεσιν επίσημον ενώπιον του Σωτήρος Χριστού, ότι του λοιπού θα ζήσωμεν αφωσιωμένοι προς τον Σωτήρα μας, και ότι εις το εξής, εν πειθαρχία και υπακοή εις τον νόμον Του, θα διερχώμεθα το υπόλοιπον του επιγείου βίου μας ως γνήσιοι και εκλεκτοί οπαδοί αυτού.

Ας επιρρίψωμεν και εναποθέσωμεν πρό των ποδών Αυτού, εαυτούς και αλλήλους και όλας τας ελπίδας μας του τε επιγείου και επουρανίου μέλλοντος ημών μετ' εμπιστοσύνης. Ας ενθυμηθώμεν ότι και πάντες οι προ ημών χριστιανοί όσοι, εξ αυτών ευηρέστησαν τω Θεώ μηδ' αυτής της αγίας Θεοτόκου εξαιρουμένης εις τον Χριστόν, είχαν αναθέσει απάσας τας ελπίδας της σωτηρίας των, καθ' ο χρόνον εβάδιζον και ούτοι την πολυτάραχον του βίου τούτου θάλασσαν, την οποίαν και ημείς διαπερώμεν.

ΑΝΤΙΦΩΝΑ

- 1) Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον... (Ψαλμός 102)
- 2) Αίνει η ψυχή μου τον Κύριον... (Ψαλμός 145)
- 3) Οι Μακαρισμοί...(Ματθ. Ε΄.)

Τα αντίφωνα διακρίνονται εις τρεις στάσεις: 1) Εις τα ψαλλόμενα μετά το Αμήν της πρώτης εκφωνήσεως «Ότι πρέπει Σοι...» 2) Εις το μετά την εκφώνησιν «Ότι Σόν το κράτος... και 3) εις τα ψαλλόμενα μετά την εκφώνησιν «Ότι αγαθός και φιλόανθρωπος...» και το μεν πρώτον αντίφωνον είναι, δια μεν τας Δεσποτικές και Θεομητορικές εορτάς και τας μνήμας των πανηγυρικότερον εορταζομένων αγίων το εφύμνιον: «Ταις πρεσβείας της Θεοτόκου...» μετά των σχετικών ψαλμικών στίχων. Τας δε Κυριακάς του όλου ενιαυτού, πλην του Πάσχα, Αντιπάσχα, αγίας Πεντηκοστής και Βαΐων, ο 102 Ψαλμός. Το δεύτερον είναι, δια δε τας Δεσποτικές εορτάς εφύμνιον... «Σώσον ημάς Υιέ Θεού...» μετά των ψαλμικών στίχων. Δια δε τας Κυριακάς ο 145^{ος} Ψαλμός, πλην των ως άνω πάλιν Κυριακών. Το δε τρίτον αντίφωνον είναι: τα Απολυτικά δια τας πρώτας, δια δε τας Κυριακάς πλην των προμνημονευθεισών, οι Μακαρισμοί. Μεταξύ των άνω αντιφώνων μεσολαβούν ευχαί αναγινωσκόμεναι υπό του ιερέως, σύντομα δεήσεις απαγγελλομέναι υπό του διακόνου και δοξολογία εκφωνούμεναι υπό του ιερέως. Αλλά περί ενός εκάστου τούτων εις το οικείον μέρος.

Σκοπός της Αντιφωνικής ψαλμωδίας ήτο ως είπομεν, η άμεσος συμμετοχή απαξάπαντος του εκκλησιαζομένου λαού εις τα της θείας λατρείας δια της υπηγήσεως εν τη υμνολογία, ώστε η Εκκλησία να εμφανίζη επί της γης ουρανόν, ένθα ακαταπαύστως οι άγγελοι υμνούσι τον αγαθόν εν Τριάδι Θεόν ημών. Μηδέ είπη τις, ότι το τοιούτον είναι ατομική γνώμη, διότι αι «Αποστολικαί Διαταγαί» ορίζουν: «Ανά δύο δε γινομένων αναγνωσμάτων, έτερος τις τους του Δαβίδ ψαλλέτω ύμνους και ο λαός ακροστίχια ψαλλέτω».

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΝΤΙΦΩΝΟΝ

Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον...

Ποίον το νόημα αυτού, του αντιφωνικού τούτου ψαλμού; Το όλον νόημα περικλείεται εις το έτερον άγιον όνομα, δι' ου εκάλεσεν Εαυτόν ο Κύριός μας ειπών: «Και εκάλεσεν Κύριος ο Θεός... οικτίρμων και ελεήμων, μακρόθυμος και πολυέλεος και αληθινός...» (Έξοδος Λδ΄.6) Δι' αυτό ακριβώς: «ου κατά τας ανομίας ημών εποίησεν ημίν, ουδέ κατά τας αμαρτίας ημών ανταπέδωκεν ημίν, αλλ' εκραταίωσε «το έλεος αυτού επί τους φοβουμένους Αυτόν». Όθεν προτρέπεται δια του αντιφώνου τούτου, ίνα πας τις εξ ημών μεμνημένος των μεγάλων ευεργεσιών του Κυρίου ψάλλει Ευλόγει η ψυχή μου τον Κύριον και πάντα τα εντός μου...» Δια του λόγου αυτού δικαίως ούτος επεγράφη υπό τινών «ψαλμός της θείας ευσπλαχνίας». Πράγματι ποίος δεν μεταρσιούται και δεν παρηγορείται ακούων: «ουκ εις τέλος οργισθήσεται, ουδέ εις τον αιώνα μηνιεί; Ποίος δεν ενθαρρύνεται αλλά και δεν μεταμέλεται δια την μέχρι της ώρας εκείνης αγνωμοσύνην και αχαριστίαν του, ακούων το «καθ' όσον απέχουσιν ανατολαί από δυσμών εμάκρυνεν αφ' ημών τας ανομίας ημών» ; Αλλά και ποίος δεν ταπεινούται και συντρίβεται, ακούων: «άνθρωπος ως άνθος του αγρού ούτως εξανθήσει»;

Εκ των ολίγων τούτων προκύπτει, ότι η σημασία των αντιφωνικών ψαλμών είναι εξέχουσα και ότι ανάγκη πάσα να κατανοηθή τούτο υπό των δυνάμεων να υποβοηθήσωσι και θερμάνωσι την λειτουργική ευσέβειαν του λαού.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΝΤΙΦΩΝΟΝ

Αίνει η ψυχή μου τον Κύριον. αινέσω Κύριον εν τη ζωή μου, ψαλώ τω Θεώ μου, έως υπάρχω.

Η έννοια του Β΄ αντιφώνου. Πόσον δίκαιον είχαν οι ορίσαντες να ψάλλωνται ως αντίφωνα ψαλμοί ως ο 145, κατανοείται από το περιεχόμενον αυτού, δια του οποίου συνίσταται «πίστις και προσκόλλησις επί μόνον τον εύσπλαχνον Θεόν και όχι «επί υιοίς ανθρώπων». Ας ίδωμεν μόνον τους δύο πρώτους στίχους, τους οποίους ανωτέρω παραθέσαμεν: Διά τούτων ο ψαλμωδός προτρέπει και παραινεί την εαυτού ψυχήν να αινή και δοξολογή τον Κύριον, ενθυμουμένη τας ευεργεσίας αυτού. Να αινή, όχι μόνον εν τη παρούση ζωή – τούτο σημαίνει το: αινέσω Κύριον εν τη ζωή μου- αλλά και εν τη μελλούση τη ερχομένη τη επιούση του θανάτου – τούτο σημαίνει το: «ψαλώ τω Θεώ μου έως υπάρχω» κατ' Ευσέβιον. Επομένως το όλον νόημα των δύο τούτων στίχων είναι: «ουδέποτε παύσομαι αινούσα τον Κύριον, λέγει η αθάνατος ψυχή, αλλά πάντα τον της αθανάτου μου ζωής βίου, και εις άπειρον αιώνα, αινούσα διατελέσω τον Κύριον». (Ευσέβιος)

Μικρά δοξολογία της Αγίας Τριάδος. Η επίσημος ομολογία δια του εφυμνίου, ότι ο Ιησούς Χριστός είναι ο Υιός του Θεού ο αγαπητός, ο ευδοκία του Πατρός και συνεργεία του Αγίου Πνεύματος γενόμενος άνθρωπος ίνα σώση τον άνθρωπον, δίδει την αφορμήν εις τον λαόν να εκδηλώση την άπειρον αυτού ευγνωμοσύνην προς την Αγίαν Τριάδα. Διό και αναφωνή: «Δόξα τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω Πνεύματι. Και νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιωνων. Αμήν».

Ως κατακλείς δε του όλου ψαλμού πρίσθη να ψάλληται ο αρχαιότατος Αποστολικός ύμνος: «Ο Μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού».

ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΑΝΤΙΦΩΝΟΝ

«Μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι ότι αυτών εστίν η Βασιλεία των Ουρανών»

Μετά την επισφράγισιν της δοξολογίας δια του «Αμήν» του λαού ψάλλεται το τρίφωνον. Ως είδομεν κατά τας Κυριακάς πλήν ωρισμένων εξαιρέσεων και κατά τας συνήθεις εορτάς πρέπει να ψάλλονται τα τυπικά, ήτοι οι μακαρισμοί, με τροπάρια τινά της οκτωήχου ή του κανόνος της εορτής. Των μακαρισμών προηγείται η σωτήριος κραυγή του μετανοήσαντος επί του Σταυρού ληστού: «Μνήσθητί μου Κύριε εν τη Βασιλεία Σου». Οι μακαρισμοί είναι τρόπον τινά η μετάβασις από του νόμου του γράμματος και της προετοιμασίας της Π. Διαθήκης, εις τον νόμον της χάριτος, ήτοι της Κ. Διαθήκης (= το πλήρωμα του νόμου), και άλλως. Τα εκ της Π. Διαθήκης τυπικά, ήτοι οι ψαλμοί 102 και 145, προπαρασκεύασαν την έλευσιν του Μεσσία Χριστού και οι μακαρισμοί, οι οποίοι αποτελούν την καρδίαν της Ευαγγελικής διδασκαλίας, έρχονται να μας ειπούν: έφθασεν ο Μεσσίας και ετοιμασθήτε, να τον υποδεχθήτε. Να τον υποδεχθήτε με όσην διάθεσιν και τον εδέχθη και ωμολόγησεν ο ευγνώμων ληστής, όστις πρώτος κατενόησε το όλον βάθος της εννοίας των μακαρισμών, δηλαδή της επί του όρους διδασκαλίας του Σωτήρος ημών.

Η ΜΙΚΡΑ ΕΙΣΟΔΟΣ

Δια των μέχρι τούδε ύμνων και ευχών είμεθα επαρκώς παρασκευασμένοι προς υποδοχήν του θείου ημών Λυτρωτού. Έχομεν πλέον γίνει λαός κατασκευασμένος τω Κυρίω (Λουκάς Α΄.17) και δυνάμεθα να εννοήσωμεν την του Κυρίου ημών διδασκαλίαν. Διότι ακριβώς η αλληγορία απονέμεται εις την μικράν είσοδον δι' αυτής εμφανίζεται ο Κύριος, ως διδάσκαλος και κήρυξ της αληθείας μετά ταύτα δε κατά τας στιγμάς της μετουσιώσεως προσφέρει εαυτόν «λύτρον αντί πολλών» - δια την συγχώρησιν των αμαρτιών μας. Η σειρά δηλαδή της θείας Λειτουργίας αντιγράφει τον επίγειον Βίον Του. Πρώτον ο Κύριος διδάσκει και μετά ταύτα παραδίδεται εις τον ατιμωτικόν θάνατον του Σταυρού.

Κατά την στιγμήν της μικράς εισόδου οι επί των στασιδίων ιστάμενοι κατέρχονται, οι χοροί των ψαλτών επίσης, εισπορευομένου του Βασιλέως της δόξης υπό πλήθους ουρανίου στρατιάς δορυφορουμένου, την στιγμήν ταύτην οι χοροί των ψαλτών, αναπολούντες το μέγα της σωτηρίας έργον, το οποίον επετελέσθη δια του θείου Λόγου, δια του ευαγγελίου της χάριτος εν ενθουσιασμό ψάλλουν το Γ΄ Αντίφωνον ή καταλλήλους προς το κοσμοσωτήριον τούτο γεγονός ιερούς ύμνους, αναφερομένους είτε εις την Ανάστασιν του Κυρίου και τας λοιπάς της θείας οικονομίας αγίας εορτάς, είτε εις τους καρπούς του Ευαγγελίου, οι οποίοι καρποί είναι οι θεοφόροι μάρτυρες και λοιποί άγιοι και δίκαιοι. Ωστε οι ιεροί ύμνοι, ή τα απολυτικά τα οποία ψάλλονται εισοδεύοντος του λειτουργού μετά του ιερού Ευαγγελίου, είναι ευχαριστήριοι ύμνοι και δοξολογίαί προς το έργον του ιερού Ευαγγελίου.

Ο ΤΡΙΣΑΓΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

(Άγιος ο Θεός, Άγιος Ισχυρός, Άγιος Αθάνατος ελέησον ημάς)

Τοιουτοτρόπως προτρέπεται ο λαός να ενθυμηθή την στιγμήν εκείνην την πηγή τον Άγιον των Αγίων και να δεηθή Αυτού, ίνα και, άλλους αγίους αναδείξη. Παρακινείται δε ακόμη να μιμηθή τους Αγίους αγγέλους και αντί ετέρου ύμνου να αναπέμψη προς την θεία Μεγαλειότητά Του αγγελικόν ύμνον. Και πράγματι την εκφώνησιν του ιερέως διαδέχεται το επιβεβαιωτικόν «Αμήν» των ψαλτών και ο λαός συνεργόμενος ενθυμείται, ότι άγιος εν αναλύτω αγνότητι είναι μόνον ο Θεός και εν κατανύξει άρχεται ψάλλων δια του χορού των ψαλτών τον ως άνω τρισάγιον ύμνον.

Η ιστορία του Τρισαγίου ύμνου

Ο ύμνος ούτος, κατά την παράδοσιν της Εκκλησιαστικής στηριζομένην εις μαρτυρίαν του ιστορικού Θεοφάνους, οφείλεται εις το εξής γεγονός: «Επί πατριάρχου Πρόκλου (438 μ.Χ.) σεισμοί γεγόνασιν εν Κων/πόλει επί 4 μήνας, ώστε φοβηθέντες οι εν Βυζαντίω έφυγον έξω της πόλεως εν λεγομένω κάμπω. Και ήσαν προσκαρτερούντες μετά του Επισκόπου εν ταις λιταίς, κλαίοντες προς τον Θεόν. Εν μια ούν κυμαιομένης της γης και παντός του λαού κράζοντος το, Κύριε ελέησον, εκτενώς περί ώραν τρίτην άφνω, πάντων ορώντων, συνέβη υπό θείας δυνάμεως αρθήναι τινά νεανίσκον εις τον αέρα, και ακούσης θείας φωνής παραινούσης αυτόν αναγγείλαι τω Επισκόπω και λαώ λιτανεύειν ούτως: «Άγιος ο Θεός, Άγιος Ισχυρός, Άγιος Αθάνατος ελέησον ημάς». Ο δε άγιος Πρόκλος ταύτην δεξάμενος την απόφασιν, επέτρεψε τω λαώ ψάλλειν ούτως. Και ευθέως απέστη ο σεισμός. Η δε αγία Πουλχερία και ο αυτής αδελφός, υπεραγασθέντες τω θαύματι, εθέσπισαν κατά πάσαν την οικουμένην τον θείον ψάλλεσθαι ύμνον. Και από τότε παρέλαβον πάσαι αι Εκκλησίαι καθ' εκάστην άδειν αυτόν τω Θεώ.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Κατά τους χρόνους της Εβραϊκής συναγωγής ανάγεται η συνήθεια της αναγνώσεως περικοπών εκ των Γραφών. Κατά τα πρώτα δε έτη της αρχαίας Εκκλησίας φαίνεται ότι ανεγινώσκετο κατά την διάρκειαν της λατρείας περικοπαί και της Παλαιάς Διαθήκης (κατάλοιπον τούτο απέμεινε σήμερα το πρό του Αποστόλου αναγινωσκόμενον «προκειμένον»). Ήδη όμως αμφοτέρα τα αναγνώσματα λαμβάνονται εκ της Καινής Διαθήκης: ο Απόστολος από τας Πράξεις ή τας Επιστολάς των Αποστόλων και το Ευαγγέλιον, από ένα των τεσσάρων Ευαγγελίων.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Ακολούθως ο αναγνώστης αφού έκαμνε μικράν δια της κεφαλής υπόκλισιν προς τον λειτουργόν, εστρέφετο προς τον λαόν και ησύχως, ευκρινώς άμα δε και αποδοτικώς ανεγίνωσκε τα Άγια Λόγια του Αποστόλου. Το κείμενον του Αποστολικού αναγνώσματος έληξεν. Ο λειτουργός, δίκαιον έργον πράττων και τα καλά επιβραβεύων προς τον αναγνώστην ατενίζων εκφωνεί: «Ειρήνη σοι τω αναγινώσκοντι». Πόσον συγκινητικόν είναι τούτο! Και τα ελάχιστα και τας μικροτέρας των υπηρεσιών βραβεύει η μήτηρ Εκκλησία και επιβραβεύει ουχί δια δώρων φθαρτών και εφημέρων, αλλά δια θείων δώρων, οποίον είναι η αγία ειρήνη του Θεού, η οποία καθιστά τον άνθρωπον μακάριον.

Η ανάγνωσις της Αποστολικής Περικοπής έληξε. Ο λαός προπαρασκευάζεται δια την δεξίωσιν του Λόγου του Θεού, δια την δεξίωσιν Αυτού του Σωτήρος, ον πιστεύει και βλέπει πάντοτε παρόντα. Όταν ατενίζει και βλέπει την ιεράν βίβλον του Ευαγγελίου. Και φωνή θριάμβου, φωνή χαράς εκχύνεται από τα στόματα πάντων δια του ψαλλομένου «Αλληλούϊα»... συγχρόνως ο μεν Διάκονος διασκορπίζει την ευωδίαν του θυμιάματος και πληροί τον ναόν αρωμάτων, προεικονιζόντων την ερχομένην χάριν του Αγίου Πνεύματος, ο δε λαός ανάπτει κηρία δηλωτικά του θείου φωτός, το οποίον αναμένη να καταγνώση εν ταις καρδίαις του δια της αναγνώσεως των θείων Λογίων δια της ακροάσεως της θείας διδασκαλίας του γλυκυτάτου Σωτήρος μας, ο Οποίος είναι το Φως του κόσμου, «ό φωτίζει πάντα άνθρωπον ερχόμενον εις τον κόσμον».

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Ακούσωμεν λοιπόν! Τούτων ήδη πληρωθέντων και του λαού όντος πλέον ετοίμου προς υποδοχήν και ακρόασιν των θείων λογίων ο διάκονος εκφωνεί: «Εκ του αγίου ... Ευαγγελίου το ανάγνωσμα» και ο ιερέυς και αύθις εφιστών την προσοχήν του Εκκλησιάσματος παραγγέλει εντόνως πρόσχωμεν!

Πρόσωμεν ότι νυν ο αντίδικος ημών θα ενεργήση την μάλλον απεγνωσμένην καθ' ημών επίθεσιν. Τώρα θα προσπαθήση να επισκοτίση τον νουν ημών και συγχύση αυτόν ίνα ο σπόρος πέση επί την οδόν. Τώρα θα φέρη κούρασιν και χαύνωσιν δια να πέση ο σπόρος επί την πέτραν. Τώρα θα φέρη εις την μνήμην πολλάς σκέψεις δια να αναπηδήσουν ανησυχία δια τας υποθέσεις, δια τας επιχειρήσεις... ίνα ο σπόρος πέση εν τω μέσω των ακανθών! Μακάριοι όσοι καλώς ταύτα γνωρίζοντες, και εκ των προτέρων παρασκευασμένοι αποκρούσιν πάσαν του πονηρού επίθεσιν και ο σπόρος έπεσεν εις γην καλήν... και εκαρποφόρησεν «εν τριάκοντα και εν εξήκοντα και εν εκατόν». (Μάρκος Δ΄.20)

Και ο διάκονος μετά πάσης ευλαβείας αναγινώσκει τα λόγια του ιερού κειμένου, τα δια την ημέραν ή την εορτήν υπό της Εκκλησίας διατεταγμένα. Το τέλος της αναγνώσεως του ιερού Ευαγγελίου διαδέχονται οι αυτοί λόγοι, τους οποίους ο λαός της Παλαιστίνης άφινε να εκχειλίζουν από την ευγνώμονα καρδίαν του, οσάκις ήκουε τον Σωτήρα. Τότε ο λαός «εδόξαζε τον Θεόν» επί πάσι τοις έργοις και λόγοις του Ιησού. Ούτω και σήμερον ο λαός μας άμα τω περάτι της ακροάσεως των θείων λογίων, αναφωνεί εν εξάλλω ενθουσιασμό: «Δόξα Σοι Κύριε δόξα Σοι». Μιμούμενος δηλαδή ο λαός μας τους όχλους της Εποχής Εκείνης οίτινες εδοξολόγουν τον Θεόν «ότι επεσκέψατο τον λαόν Αυτού» αναφωνεί και ούτος το «Δόξα Σοι Κύριε».

Η ανάγνωσις του Ευαγγελίου

Επέστη ο καιρός να ακουσθούν τα θεία και άγια του ιερού Ευαγγελίου λόγια. Ο ναός επληρώθη του ευώδους θυμιάματος. Το πνεύμα το άγιον προευτώπισε τας καρδίας των πιστών. Λαμπάδες από των οποίων αναπηδά το γλυκύτατον φως, εις τας χείρας των πιστών κρατούνται προεικονίζουσαι το «φως το αληθινόν» το ερχόμενον ίνα φωτίση τας καρδίας ημών. Ο λαός επί τη εμφανίσει του Ευαγγελίου κλίνει την κεφαλήν και παραμερίζει ίνα διέλθη ο Ευαγγελιστής Διάκονος. «Αι Αποστολικαί Διαταγαί» διακελεύωσι: «Και όταν αναγινοσκόμενον ή το Ευαγγέλιον, πάντες οι πρεσβύτεροι και οι διάκονοι και πας ο λαός στηκέτωσαν μετά πολλής ησυχίας».

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

Το κήρυγμα κατά τα μυστήρια.

Εκ της όλης Πράξεως της Αγίας ημών Εκκλησίας, εξ' αυτής της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, διαπιστούται και διαβεβαιούται, ότι, το θείον κήρυγμα, ο Λόγος του Θεού, είναι και αποτελεί την ζώσαν Εκκλησίαν του Χριστού. Τα επτά άγια μυστήρια είναι μεταδοτικά της θείας χάριτος. Δι' αυτών αγιάζεται ο άνθρωπος. Αλλά αυτά αφ' εαυτών ομολογούσιν, ότι είναι στενώς και αρρήκτως συνδεδεμένα μετά του θείου λόγου, όπως το ύφασμα μετά του στήμονος. Καθώς δηλαδή το όλον ύφασμα στηρίζεται και οικοδομείται επί του στήμονος, ούτω και τα άλλα μυστήρια στηρίζονται και οικοδομούνται επί του θείου Λόγου. Και καθώς άνευ της ασυγχύτου ενώσεως αμφοτέρων δεν δυνάμεθα να κατασκευάσωμεν το ωραίον ύφασμα, ούτω μόνον ο αρμονικός συνδυασμός θείου κηρύγματος και θείας Ευχαριστίας και λοιπών μυστηρίων παρέχει εις ημάς το όλον έργον, το μυστήριον της θείας ενανθρωπήσεως του Σωτήρος ημών.

Ναι! Το θείον κήρυγμα είναι ο Κύριος Ημών Ιησούς Χριστός, ο αεί ών και ωσαύτως ών, του οποίου ο Λόγος συνήρπαζεν πάσαν καρδίαν «... ώστε συζητείν (τους Ιουδαίους) προς εαυτούς λέγοντας: «τις η διδαχή αύτη;» και ήρχοντο προς αυτόν πανταχόθεν (Μάρκος Α΄.27-45) Ναι! Είναι Αυτός ο Χριστός, του οποίου ο λόγος και μόνος ο λόγος εποίει: «τους κωφούς ακούοντας, τους αλάλους λαλούντας... χωλούς περιπατούντας, τυφλούς βλέποντας» (Ματθ. ΙΕ΄.31) ληστές, και πόρνας πρωτοπόρους εις τον παράδεισον, τελώνας Αποστόλους και Ευαγγελιστάς, αμαρτωλούς δικαίους, Σαύλους ου μόνον σκευή εκλογής, αλλά και τους μόνους δυναμωθέντας, ώστε βαστάσαι το όνομα Αυτού «ενώπιον εθνών και βασιλέων, υιών τε Ισραήλ» (Πράξ. Θ΄.15)

Η ΕΚΤΕΝΗΣ ΔΕΗΣΙΣ

Από των αρχαιοτάτων χρόνων απευθύνει την δέησιν αυτήν προς τον Θεόν η Εκκλησία. Ευθύς μετά την ανάγνωσιν του ιερού Ευαγγελίου ή μετά το πέρας του θείου Κηρύγματος, ο Διάκονος ιστάμενος εν τω συνήθει εις αυτόν τόπω προς βορράν της αγίας θύρας και προς την εικόνα του Σωτήρος μικρόν εστραμμένος, καλεί πάντας ίνα είπωσιν, έχοντες συγκετρωμένον νουν και ψυχήν

εις προσευχήν: «εἰπώμεν πάντες...». Και ο λαός σπεύδων δια του χορού αντιφωνεῖ το «Κύριε ἐλέησον» (τρὶς) εἰς τα ὁποῖα το πάλαι προεξήρχον τα παιδία. Ἡ ἐπανάληψις τῆς παρακλήσεως ταύτης πρὸς τον Θεόν, δι' ἧς ο χριστιανός ἐκδηλοῖ πρὸς τον Θεόν τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ και ζητεῖ το ἔλεος αὐτοῦ, φανερώνει τον λιτανευτικόν χαρακτήρα τῆς θερμῆς αὐτῆς δεήσεως. Και ο διάκονος ἐξακολουθεῖ με φωνῶν τα ὅσα και ἡ ἀγία σύναξις αἰσθάνεται. Ἐκεῖνα των ὁποίων ἀνάγκην ἔχει, και ἡ ἔλλειψις των ὁποίων τὴν πτωχείαν αὐτῆς ἐμφαίνου.

«Κύριε Παντοκράτωρ, ο Θεός των Πατέρων ἡμῶν» συνεχίζει – «Συ ὅστις ἐπήκουσας τὸσάκις των δεήσεων των Πατέρων μας και τὰς ἐξεπλήρωσας – δεόμεθά Σου, ἐπάκουσον και ἐλέησον». Και ο λαός δια του χοροῦ ἐντείνει

τὴν δέησιν του διακόνου ἐκφωνῶν τρὶς το: «Κύριε ἐλέησον». Ἀκολουθῶς πλὴν των ἐν ἀρχῇ προτασσομένων δεήσεων ἀναπέμπονται και οὐ ἀκόλουθοι: δ) ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ των εὐσεβῶν και ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Ε) Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ του Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν... στ) Ἐτι δεόμεθα των ἀδελφῶν ἡμῶν, των ἱερέων... ἱεροδιακόνων.

ΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Ἦδη ἀπεχώρησαν και ἐγγύτατα των πιστῶν ὄντες και θα ἐνόμιζε τις ὅτι ἐφθασε ἡ στιγμή ἵνα ἀκουσθῇ το γλυκύτατον: «ὅσοι πιστοί». Και ὁμως θα μεσολαβήσουν και ἄλλοι ἀποχωρισμοί, ὀδυνηρότεροι των πρὸ ὀλίγον, και οὗτοι εἶναι των ἐν μετανοία. Οὐ ἐν μετανοία διατελοῦντες οὗτοι πιστοὶ ἐχωρίζοντο εἰς πέντε τάξεις, διακρινόμενοι ἀπ' ἀλλήλων και ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ἧ ἦσαν ὑποχρεωμένοι να μένουν. Διακρίνοντο δε 1) εἰς τὴν των προσκλαιόντων ἢ χειμαζομένων τάξιν, οἵτινες ἐρρίπτοντο πρὸ των προπυλαίων του ναοῦ ἱκετεύοντες τους εἰσερχομένους, ἵνα δεηθῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν. 2) Εἰς τὴν των ἀκροωμένων, οἵτινες ἴσταντο ἐν τῷ νάρθακι του ναοῦ. 3) Εἰς τὴν των ὑποπιπτόντων ἢ γόνου κλινόντων, οἵτινες γονυκλινεῖς ἴσταντο ἐν τῷ Καθολικῷ του ναοῦ. 4) Εἰς τὴν των συνισταμένων, οἵτινες συνίσταντο μὲν μετὰ των πιστῶν, ἀνευ ὁμως δικαίωματος μετοχῆς εἰς το μυστήριον τῆς Ἀγίας Μεταλήψεως και 5) εἰς τὴν των συνισταμένων, ὡσαύτως και δικαιομένων μὲν τῆς Ἀγίας Μεταλήψεως, ἀνευ ὁμως του δικαίωματος, ἵνα προσφέρωσι και δια το μυστήριον ἀναγκαῖα δῶρα, ἢτοι πρόσφορον, οἶνον κ.λ.π.

«Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Οὐ κατηχούμενοι προέλθετε. Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Μὴ τις των κατηχομένων»

Ἦδη ἐφθασεν ἡ ἀγία ὥρα τῆς τελετουργίας του φοβεροῦ μυστηρίου. Και ο Διάκονος μετὰ ἐντονα και ἐπανελημμένα παραγγέλματα πρὸς τους κατηχομένους ἀπευθύνεται πρὸς τους πιστοὺς «τους δεομένους ὄχι γάλακτος ἀλλὰ στερεᾶς τροφῆς» κατὰ τον Ἀπόστολον, και ἐκφωνεῖ το γλυκύτατον «ὅσοι πιστοί...» το ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ἐναρξιν του τρίτου μέρους τῆς θείας Λειτουργίας των πιστῶν.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Ἄν ἡ ἱερά πρόθεσις ἀποτελεῖ τον πρόναον και ἡ Λειτουργία των Κατηχομένων τα ἀγία τῆς θείας μυσταγωγίας, το μέρος τῆς θείας Λειτουργίας εἰς το ὁποῖον ἤδη εἰσερχόμεθα, ἀποτελεῖ τα ἀγία των ἀγίων αὐτῆς. Εἶναι το τρίτον και τελευταῖον μέρος εἰς το ὁποῖον διηρέσαμεν τὴν ὅλην θείαν Λειτουργίαν, ἀλλὰ και το σπουδαιότερον και φοβερώτερον. Ὅλα προδίδουν ὅτι πρόκειται να τελεσθῇ τι το ὑπὲρ ἀνθρώπων.

Οὐ Κατηχούμενοι προήλθον· αἱ θύραι κλείονται μετὰ προσοχῆς «ἵνα μὴ τις εἰσέλθῃ» και παρακολουθήσῃ, βέβηλος ὢν, τα τελούμενα. Ἀλλὰ και ἡ ἐξοδος ἐκ του ναοῦ ἀποκλείεται, ἵνα μὴ και μικρά «τροπή» θορύβου ἀποσπάσῃ τους πιστοὺς ἀπὸ τα διαδραματιζόμενα πρὸ του φρικτοῦ θυσιαστηρίου. Γράφομεν «πιστοὺς» διότι πλέον ο χωρὸς του κυρίως ναοῦ διακατέχεται μόνον ἀπὸ τους πιστοὺς, δια τούτο και το ὅλον τρίτον μέρος τῆς θείας Λειτουργίας ὀνομάζεται «Λειτουργία των πιστῶν» ἢ ἀγία ἀναφορά. Προσέρχονται τότε οὐ πιστοὶ ο εἰς κατοπιν του ἄλλου, μετ' εὐλαβείας συντριβῆσιν τον θεώμενον ταύτην και προσφέρουν τα δῶρα των: ἄρτον, οἶνον και ὕδωρ.

Ὁ δε λειτουργὸς παραλαμβάνει ἐν σιγῇ ἀπολύτῳ τα δῶρα ταῦτα δεχόμενος και κρατῶν τα δῶρα ἐκείνων μόνον οἵτινες εἶχον το πρὸς τούτο το δικαίωμα, ὡς ἤδη ἀνεγράψαμεν εἰς το Α' μέρος τῆς

θείας Λειτουργίας. Εν συνεχεία δε με τας προσφοράς ταύτας των πιστών ετοιμάζει τα αντίτυπα του Σώματος και του Αίματος του Κυρίου, τελεί δηλαδή την πρόθεσιν ή προσκομιδήν.

ΤΑ ΑΓΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ταύτα πάντα συνέβαινον με την σειράν αυτήν εις την αρχαίαν Εκκλησίαν. Σήμερον όμως, ως ήδη ελέχθη εις το πρώτο μέρος μετετέθη η τέλεσις της προθέσεως πρό της θείας Λειτουργίας, ψαλλομένου του Όρθρου, χρόνου και ευκολίας χάριν. Αντιλαμβάνεται πας τις, ότι το τρίτον μέρος της θείας Λειτουργίας αποτελεί την καρδίαν αυτής. Όλαι αι μέχρι τούδε ευχαί και ύμνοι προητοίμασαν και ηυτρέπισαν τους πιστούς δια την ώραν ταύτην. Τα προηγηθέντα άλλα 2 μέρη της θείας Λειτουργίας λαμβάνουν νόημα, διότι αναβιβάζουν τον πιστόν όχι απλώς εις τα άγια των αγίων του Ιουδαϊκού ναού, αλλά εις τα ουράνια άγια όπου άγγελοι επιθυμούν παρακύψαι και ου δύνανται.

Την διαίρεσιν εις το μέρος τούτο της θείας Λειτουργίας την χαράσσουν τα ιερά Κείμενα τα σχετικά προς την σύστασιν του αγιωτάτου μυστηρίου.

Βάσει τούτων διακρίνομεν εις την Λειτουργίαν των πιστών, ήτις κατ' εξοχήν είναι ανάπτυξις των ιερών κειμένων περί της συστάσεως του μυστηρίου, τέσσερα τμήματα.

Πρώτον το της προπαρασκευής. Το προοίμιον, εισαγωγή ή προαύλιον της Αγίας Αναφοράς, αρχόμενον από του «Όσοι πιστοί» έως της απαγγελίας του συμβόλου ης Πίστεως.

Δεύτερον το της Αγίας αναφοράς ή της θείας Ευχαριστίας, ότε, κεκλεισμένων πάντοτε των θυρών εισόδου και εξόδου του Καθολικού ναού, εδίδετο εντόνως το πρόσταγμα υπό του Λειτουργού «Στώμεν καλώς... πρόσχωμεν την Αγίαν αναφοράν». Το μέρος τούτο άρχεται από του «Στώμεν καλώς» έως του «Και έσται τα ελέει...».

Τρίτον το της θείας Μεταλήψεως, αρχόμενον από της άνω ευχής, έως του «Μετά φόβου Θεού... προσέλθετε».

Και τέταρτον το της ευχαριστηρίου υμνολογίας και απολύσεως, από του «Ορθοί μεταλαβόντες» έως τέλους.

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

«Ύπατοι εξ υπάτων»

«Όσοι πιστοί, έτι και έτι εν ειρήνη του Κυρίου δεηθώμεν»

Είναι εκείνοι τους οποίους σήμερον ονομάζομεν ευσεβείς και ορθοδόξους χριστιανούς. Εις την αρχαίαν Εκκλησίαν καθώς και εις την Καινήν Διαθήκην πλήν του τίτλου τούτου έφερον και άλλους. Ονομάζοντο λ.χ. άγιοι ή ηγιασμένοι εκλεκτοί (Εφεσ. Α'.4) αδελφοί – ως υιοί Θεού- μαθηταί (Πράξ. Ζ'.1-2) χριστιανοί, τίτλος όστις απεδόθη το πρώτον εις τους εν Αντιοχεια μαθητάς (Πράξ. ΙΑ'.26) τέλος δε ωνομάζοντο πιστοί δια την εις τον Υιόν και Λόγον του Θεού πίστιν αυτών. Υπό δε των Αγίων Πατέρων καλούνται φωτιζόμενοι μεμυημένοι κ.λ.π.

Οι ως άνω πιστοί είχαν ιδιαίτερα τινα προνόμια.

- 1) Παρίσταντο εις πάσας ανεξαιρέτως τας θρσκειτικές συναθροίσεις.
- 2) Εδικαιούντο να ακούωσι και μετέχωσι της Κυριακής προσευχής. Μόνον εις αυτούς επετρέπετο να μεταχειρίζωνται γεγωνυία τη φωνή την προσευχήν «Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς»...
- 3) Εδικαιούντο να ζητώσι διασαφήσεις εφ' όλων των μυστηρίων και ζητημάτων της πίστεως και
- 4) Το και σπουδαιότερον είχαν το ιδιαίτερον και εξάαιρετον προνόμιον να μετέχωσι του μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας.

Πιστοί λοιπόν. Τίτλος τιμής προσωνυμία ποθητή και περιζήητος, τάξις χριστιανών, εν τη οποία κατετάσσετο ο μετά δοκιμασίαν κρινόμενος άξιος και βαπτιζόμενος, ο μεμυημένος ήδη εις τα κυριώτερα, αλλά και γενικώτερα δόγματα της πίστεως. Ουδέν μυστήριον της πίστεως ηδύνατο να αποκρυβή υπό των πιστών. Οπόσσην και οποίαν σημασίαν περιέκλειεν ο τίτλος ούτος, δύναται τις

να εννοήση, αν ενθυμηθή ότι και επί των επιτυμβίων πλακών ανεγράφετο ο τίτλος ούτος, ικανός να μαρτυρήσει τις ο εν Κυρίω αναπαυόμενος. Ως οι άνθρωποι του κόσμου, οι θέλοντες να απονεύμουν τιμήν και ευγένειαν προς τινά έλεγον: «ύπατος εξ υπάτων», ούτω και οι αρχαίοι χριστιανοί έλεγον «πιστός εκ πιστών» και ησθάνοντο εις το άκουσμα τούτο την μεγαλυτέραν και ιερωτέραν των συγκινήσεων.

Ο ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Οι τα Χερουβίμ μυστικώς εικονίζοντες...

Εγράφομεν εις προηγούμενον κεφάλαιον, ότι η εκφώνησις «Όπως υπό του κράτους Σου...» πληροί χαράς και φόβου πάσαν χριστιανικήν καρδίαν. Χαράς, διότι έφθασεν η ώρα να υποδεχθώμεν τον Βασιλέα της δόξης – «ως τον Βασιλέα των όλων υποδεξόμενοι!» - φόβον δε δια την αναξιότητα ημών, οι οποίοι, εν ώ κατά την ώραν ταύτην εικονίζομεν τα Χερουβίμ, δεν επήρθημεν έτι των γηίνων. Ει και δια του στόματος ομολογούμεν και διακηρύττομεν, ότι πάσαν την βιοτικήν μέριμναν απεθέσαμεν, όμως τα γήϊνα φρονούμεν.

Και ιδού λοιπόν, ιστάμεθα πρό του Χερουβικού ύμνου, ο οποίος μας υπενθυμίζει, ότι όχι άγγελοι, όχι αρχάγγελοι πρέπει και οφείλομεν να γίνωμεν κατά την ώραν εκείνην, αλλά προς αυτά τα υψηλά και θεία Χερουβίμ οφείλομεν να εξομοιωθώμεν, δια να δυνηθώμεν να υποδεχθώμεν τον βασιλέα της δόξης, υπό πλήθους στρατιάς ουρανού αοράτως δορυφορούμενον.

Και οι μόν ψαλτικώς μιμηταί των αγγέλων προτρέπουσιν τον λαόν εις τον Χερουβικόν ύμνον. Ο δε λαός υψούμενος κατά την ώραν ταύτην υπεράνω των γηίνων συμπάλλει μετά των Αγίων Αγγέλων – «εν δε τω λέγειν τους ψάλτας τον αυτόν ύμνον άμα τω λαώ, σημαίνεται, ότι και οι άγγελοι συμπάλλουσιν» - τον χερουβικόν ύμνον και εναγωνίως αναμένει την είσοδον του ιερέως του μεγάλου. Και εκτυλίσσεται ενώπιον ημών κατά την Αγίαν ταύτην ώραν και στιγμήν το συγκινητικώτατον των θεαμάτων. Οι ιεροψάλται αμφοτέρων των χορών...εις ένα εναρμόνιον χορόν συμπάλλωσι – τον ουράνιον Χερουβικόν ύμνον. Ο δε ιερεύς, παρ' αυτώ δε ο διάκονος μετά φόβου και τρόμου πρό της Αγίας Τραπέζης ιστάμενος και την κεφαλήν κεκλιμένην έχων, αναγινώσκει την θαυμασίαν εκείνην δέησιν και ευχήν περί ής κατωτέρω.

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ

Ο λειτουργός εν κατανύξει καρδίας και μυστικώς ανέπεμψε την ειδικήν κατά του χερουβικόν ύμνον ευχήν, επανέλαβε και ούτος μυστικώς τον χερουβικόν ύμνον τρίς και ετοιμάζεται δια τα κατά την μεγάλην είσοδον υψηλά: Το θυμίαμα, την αίτησιν της συγγνώμης, την συμπλήρωσιν της προσκομιδής. Ας τα παρακολουθήσωμεν.

Το Θυμίαμα – την στιγμήν αυτήν ενθυμείται τα εν τη Αποκαλύψει: «και άλλος άγγελος ήλθε και εστάθη επί του θυσιαστηρίου έχων λιβανωτόν χρυσούν, και εδόθη αυτών θυμιάματα πολλά, ίνα δώση ταις προσευχαίς των αγίων πάντων επί το θυσιαστήριον το χρυσούν το ενώπιον του θρόνου. Και ανέβη ο καπνός των θυμιαμάτων ταις προσευχαίς των Αγίων εκ χειρός του αγγέλου ενώπιον του Θεού. (Αποκάλ. Η' 3-4) ταύτα ενθυμηθείς, λέγω λαμβάνει ούτος ως άλλος άγγελος Θεού, το θυμιατήριον μετά λιβανωτού, θυμιά την Αγίαν Τράπεζαν λέγων καθ' εαυτόν ως ελέχθη «οι τα Χερουβίμ μυστικώς εικονίζοντες...»

και εν συνεχεία τούτον τον Ν. (50) ψαλμόν της μετανοίας. Θυμιάσας κύκλω την Αγίαν Τράπεζαν και την αγίαν πρόθεσιν εξέρχεται επί της αγίας Πύλης. Θυμιά ευλαβώς τας αγίας ιεράς εικόννας, κλίνων εφ εκάστης την κεφαλήν οιωνεί εξαιτούμενος τας συμπροσευχάς των εξεικονιζομένων αγίων. Ακολούθως θυμιά τον λαόν άπαντα παραλαμβάνων παρ' εκάστου τας εαυτού αναφοράς και δεήσεις, ίνα ταύτας προσαγάγη τω αγίω θυσιαστηρίω. Ο δε λαός έχων γνώσιν τούτου και γνωρίζων την έννοιαν και σημασίαν του κατά την ώραν εκείνην θυμιάματος κλίνει έκαστος τούτων την κεφαλήν επί τη προσφορά προς αυτόν υπό του ιερέως του θυμιάματος, και ευχαριστών προσφέρει τα δώρα του: πνεύμα συντετριμμένον και καρδίαν τεταπεινωμένην.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΣΟΔΟΣ

Πάντων ημών μνησθεί Κύριος ο Θεός εν τη Βασιλεία Αυτού

Μεγάλη Είσοδος καλείται η μεταφορά των τιμίων Δώρων από της προσκομιδής ή προθέσεως εις την αγίαν Τράπεζαν. Λέγεται δε μεγάλη Είσοδος αυτή εν αντιθέσει προς την μικράν λεγομένην Είσοδον, η οποία γίνεται μετά τα αντίφωνα και καθ' ώραν ο λειτουργός εξέρχεται και εισοδεύει κρατών το Άγιον Ευαγγέλιον.

Τι εικονίζει. Η μεγάλη Είσοδος εικονίζει την προς τον τάφον την προς το καινόν αυτού μνημείον πορείαν του Ιωσήφ του από Αριμαθείας, βαστάζοντος τον νεκρόν σώμα του Θεανθρώπου Ημών Κυρίου μετά του Νικοδήμου, ότι η είσοδος αυτή είναι τύπος και εικών της υπό του Ιωσήφ και Νικοδήμου κηδεύσεως του σώματος του Κυρίου, μαρτυρείται και από τον λειτουργικόν ύμνον, ο οποίος λέγεται υπό του Λειτουργού αποθέτοντος επί της Αγίας Τραπέζης τα τίμια δώρα ο ύμνος ούτος έχει ούτως: ο ευσχήμων Ιωσήφ, από του ξύλου καθελών το Άχραντόν Σου σώμα. σινδόνι καθαρά ειλήσας και αρώμασιν εν μνήματι καινών κηδεύσας απέθετο.

Κατά την ιεράν ταύτην στιγμήν οι πιστοί αναπολούντες τα κατά την μυστηριώδη εκείνην κηδείαν, κλίνουν ευλαβώς τας κεφαλάς ενώπιον των προσκομιζομένων αγίων Δώρων, τα οποία δια του προ μικρού εν τη Αγία προθέσει εκφωνηθέντων αγίων ρητών και των αναπεμφισών ευχών καθιερώθησαν αντίτυπα του σώματος και αίματος του Χριστού μας κατά τον Μέγα Βασίλειον. Οι δε βαστάζοντες τα Άγια Δώρα λειτουργοί, αναπολούντες το μεν την φωνήν του επί του Σταυρού ευγνώμονος ληστού, το δε ότι τα προσκομιζόμενα Άγια, είναι Δώρα του κλίνοντος τας κεφαλάς και συμπροσευχομένου λαού εκφωνούσι το: «πάντων ημών μνησθεί Κύριος εν τη Βασιλεία Αυτού...» το οποίον μνημόσυνον είναι το συμπλήρωμα του εν τη θεία και ιερά προθέσει προγενομένου.

ΑΙΤΗΣΙΣ ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΘΑΓΙΑΣΜΟΥ

Πληρώσωμεν την δέησιν ημών τω Κυρίω, υπέρ των προτεθέντων τιμίων Δώρων του Κυρίου δεηθώμεν.

Η μεγάλη είσοδος συνετελέσθη και τα άγια αντίτυπα προσεκομίσθησαν και κατετέθησαν επί της Αγίας Τραπέζης, επί του θυσιαστηρίου ούτως ειπείν των ολοκαυτωμάτων, όπου ο θεός οραματιστής «υποκάτω αυτού» είδε τας ψυχάς των εσφαγμένων δια τον λόγον του Θεού και δια την μαρτυρίαν ήν είχαν. (Αποκαλύψ. στ´.9) Τότε και ο λειτουργός προσκαλεί τον λαόν να συμπληρώση τας δεήσεις αυτού, διότι ήδη εισερχόμεθα εις την λειτουργίαν της μετουσιώσεως των προτεθέντων Τιμίων Δώρων. Διά τούτο εκφωνεί το ως άνω αναγραφέν «Πληρώσωμεν».

Έλθετε τώρα, ώ πιστοί, ότε πλησιάζει η ώρα της Αγίας αναφοράς, να πληρώσωμεν την δέησιν ημών, ν' αναφέρωμεν και ζητήσωμεν παρά του Κυρίου ό,τι παρελείψαμεν, παντός προς σωτηρίαν ημών αναγκαίου. Και πρώτον «υπέρ των προτεθέντων τιμίων Δώρων» Και θα είπη τις· τις η ανάγκη να δεηθώμεν και μάλιστα εκ των πρώτων, υπέρ των προσκομισθέντων και προτεθέντων τιμίων Δώρων; Μη αυτά δεν ήσαν καθαρά, αφού άλλως τε μετά ιδιαιτέρας επιμελείας παρασκευάσθησαν;... Ναι! Αλλά τώρα, μετά την εναπόθεσιν των τιμίων Δώρων επί της αγίας Τραπέζης, είναι ανάγκη να γίνη κοινή γενική προσευχή πάντων όσοι μέλλουσιν να μετάσχωσιν, εις το μυστήριον. Αλλά και άλλος λόγος, μυστικώτερος υπαγορεύει την δέησιν ταύτην. Ίνα δηλαδή και την τελευταίαν στιγμήν, και μάλιστα καθ' ήν στιγμήν τα προσεχθέντα δώρα εναποτέθησαν επί του θυσιαστηρίου, αναπολήσωσιν οι πάντες τους λόγους του Κυρίου μας: «Εάν μνησθείς, ότι ο αδελφός σου έχει τι κατά σου, άφες εκεί το δώρον σου» (Ματθ. Ε´.23-24).

Πάσαν, αγίαν, ειρηνικήν, αναμάρτητον.

Την ημέραν πάσαν, τελείαν, αγίαν, ειρηνικήν και αναμάρτητον, παρά του Κυρίου αιτησώμεθα.

Πρώτον, «την ημέραν πάσαν», την πάσαν ημέραν, εκάστην ημέραν, ολόκληρον την ημέραν, αξιώσον ημάς, Κύριε Θεέ, ίνα διέλθωμεν τέλειοι εν τελειότητι. Ας ζητήσωμεν παρά του Κυρίου μας, ίνα συμφώνως προς την εντολήν του «γίνεσθε τέλειοι» αξιώση ημάς να διέλθωμεν έκαστον μέρος της παρούσης ημέρας ως τέλειοι και κατηρτισμένοι χριστιανοί. Ως τέκνα Αυτού, τα οποία οφείλομεν

ανά πάσαν στιγμήν να έχωμεν φέρει εις πέρας, εις τέλειον πέρας το επί γης έργον ημών, ίνα εάν προσκληθώμεν, δυνηθώμεν να είπωμεν μετά του θείου Παύλου: «τον αγώνα τον καλόν ηγωνίσομαι, τον δρόμον τετέλεκα...» Με άλλας λέξεις: δια τούτο ζητούμεν παρά του Κυρίου να μας βοηθήση, όπως μη περιμένωμεν το τέλος εκάστης ημέρας, ίνα περαιώσωμεν το επί γης έργον ημών, αλλά να επιδεικνύωμεν τοιαύτην επιμέλειαν, ώστε εις κάθε σημείον της ημέρας, το όλον έργον να έχει επιτελεσθή παρ' ενός εκάστου εξ ημών. Εάν δε ο Θεός παρατείνη και μετά τούτο τον βίον μας, πάλιν να μη αμελώμεν ως προς τούτο, αλλά να συνεχίζωμεν αυτό με την αυτήν προθεσίαν και επιμέλειαν.

Δεύτερον «την ημέραν πάσαν αγίαν...» Ο Κύριος είπε: «γίνεσθε άγιοι, ότι άγιος ειμί». Η λέξις άγιος είναι συγγενής τη λέξει αγνός. Έχει μετ' αυτής την αυτήν ρίζαν, αμφότεραι δε σημαίνουν τον καθάρων, τον απολύτως καθάρων και πάναγνον. Επειδή λοιπόν ο εν ουρανοίς Πατήρ ημών είναι άγιος, δια της δεήσεως ταύτης ζητούμεν παρ' Αυτού, ίνα δώση εις ημάς βοήθειαν και φώτισιν, ίνα γνωρίσαντες τον αληθινόν ημών προορισμόν, επιμελούμεθα και φροντίζομεν όπως ολόκληρος η ημέρα και έκαστον μέρος αυτής μας ευρίσκη αγίους.

ΠΑΡΑΣΧΟΥ ΚΥΡΙΕ

Η απόκρισις του λαού δια των ψαλμών

Ει την ανωτέρω αίτησιν «την ημέραν πάσαν ... παρά του Κυρίου αιτησώμεθα, καθώς και εις τας επομένας (Όσαι καταλήγουν εις το «παρά του Κυρίου αιτησώμεθα») ο συμπροσευχόμενος λαός ή ο εκπρόσωπος αυτού χορός των ιεροψαλμών αποκρίνεται το: «παράσχου Κύριε», το οποίον κατά λέξιν σημαίνει χορήγησιν δώρησαι ταύτα εις ημάς Κύριε.

Αναπέμπει την μικράν και ταπεινήν ταύτην ικεσίαν ο λαός, διότι συνεσθάνεται αφ' ενός μόν το ύψος και μέγεθος των αιτουμένων, αφ' ετέρου δε και την ιδίαν αδυναμίαν, ίνα δι' ιδίων δυνάμεων αποκτήση, τα θεία ταύτα δωρήματα, τας θείας ταύτας τελειότητας αι οποίαι είναι αναγκαιόταται δια την εκπλήρωσιν του επιγείου προορισμού του ανθρώπου.

Δι' αγγέλων παιδρών

Άγγελον ειρήνης, πιστόν οδηγόν, φύλακα των ψυχών και των σωμάτων...

Πρώτον την διδασκαλίαν περί των Αγγέλων. Δίδαγμα στεθερόν της πίστεώς μας, είναι ότι δι' έκαστον έθνος έχει ορίσει Κύριος ο Θεός άγγελον, φύλακα οδηγόν. Ομοίως άγγελον φύλακα και οδηγόν έταξε δι' έκαστον άνθρωπον. Η πίστις δε αυτή είναι τόσο γενικευμένη, ώστε απαντάται και εν τοις πρό του Νόμου πατράσιν. Ούτω λ.χ. εν τη Γενέσει αναφέρεται ότι ο Πατριάρχης Ιακώβ ευλογών τους υιούς Ιωσήφ εν Αιγύπτω και εγγόνους αυτού Εφραίμ και Μανασσή, είπεν «ο Θεός ώ ευηρέστησαν οι Πατέρες μου εναντίον Αυτού Αβραάμ και Ισαάκ, ο Κύριος ο τρέφων με εκ νεότητος έως της ημέρας ταύτης ο άγγελος ο ρυόμενός με εκ πάντων των κακών τα παιδιά ταύτα». (Γένεσις ΜΗ'.15-16). Εν τοις ψαλμοίς επίσης αναγινώσκομεν: «Παρεμβαλεί άγγελος Κυρίου κύκλω των φοβουμένων αυτόν και ρύσεται αυτούς» (Ψαλμ. Λγ'.8)

και τοις αγγέλοις αυτού εντέλεται περί σου του διαφυλάξαι σε εν πάσαις ταις οδοίς σου» (Ψαλμ. 90,11).

Αλλά και εν τη Καινή Διαθήκη ρητή γίνεται μνεία περί αγγέλων φυλάκων των ανθρώπων. Ούτος ο Κύριος ημών λέγει «οράτε μη καταφρονήσετε ενός τούτων των μικρών τούτων. Λέγω γάρ υμίν, ότι οι Άγγελοι αυτών εν ουρανοίς βλέπουσι δια παντός το πρόσωπον αυτών εν ουρανοίς» (Ματθ. Η'.10). Εις δε τας Πράξεις λαμπρότατα παρουσιάζεται η πίστις αυτή της Εκκλησίας διά στόματος των πιστών αντιλεγόντων εις τους διίσχυρισμούς της Ρόδης απαγγελλούσης «εστάναι τον Πέτρον πρό του πυλώνος» - και λεγόντων αυτή «άγγελος αυτού εστί!» (Πράξ. ΙΒ'.16)

Δεύτερον το έργον των Αγγέλων. Πρώτιστον έργον του φύλακος ημών αγγέλου είναι να μας χορηγή την ειρήνην. Ως πνεύμα άυλον γνωρίζει, ότι η ειρήνη και η εσωτερική γαλήνη προφυλάσσει τον άνθρωπον από πάσης αμαρτίας και διατηρεί αυτόν εις την μετά του Θεού κοινωνίαν και υπό την θείαν χάριν. Διά τούτο ειρηνεύει ημάς δια της διαρκούς αυτού μεθ' ημών παρουσίαν του και τοιουτοτρόπως εξασφαλίζει τον πρώτον και απαραίτητον όρον της σωτηρίας μας ο οποίος είναι η ειρήνη.

Συμπέρασμα: Ναι, μόν κάθε άνθρωπος έχει παρά Θεού τον ιδιαίτερον του φύλακα άγγελον, αλλ' ο φύλαξ ούτος άγγελος ο εντελταμένος την φύλαξιν ημών, οσάκις βλέπει ημάς παρακλήνοντας τον θείον Νόμον, και προς το θέλημα του Κυρίου ασεβούντας, ή απομακρύνεται αφ' ημών, ή και

εγκαταλείπη ημάς ως αδιαρθώτους. Ω Κύριε, ευδόκησον εν τη απείρω αγαθότητι και ευσπλαχνία, όπως ο φύλαξ μας άγγελος, μηδέποτε εγκαταλείψη ημάς.

Ναι Κύριε! Δι' αγγέλων Σου φαιδρών και φωτεινών κατεύθυνον τας οδούς ημών προς σωτηρίαν, ρυόμενος ημών του αντιδίκου ημών.

ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΗΜΩΝ

«Χριστιανά τα τέλη της ζωής ημών ανώδυνα, ανεπαίσχυντα, ειρηνικά και καλήν απολογία, την επί του φοβερού βήματος του Χριστού αιτησώμεθα»

Η ακροτελεύτιος αύτη αίτησις πληροί συγκινήσεως τας καρδίας των πιστών και τα δάκτυλα της δεξιός ακουσίως σχηματίζουν επί του σώματος το σημείον του Σταυρού.

«Χριστιανά τα τέλη». Μετά πόσης θερμότητος αναπέμπεται τούτο το αίτημα! Διότι αν πάσα ημέρα, αλλά και πάσα ώρα και στιγμή του προσκαίρου τούτου βίου υπόκειται εις μυρίους πειρασμούς και πλείστας δοκιμασίας, πολύ περισσότερον υπόκεινται εις ταύτα τα έσχατα της ζωής ημών, αι τελευταίαι ημέραι εξαιρέτως αι τελευταίαι στιγμαί της ζωής ημών. Καλώς δηλαδή ο αντιδίκος ημών γνωρίζων την σημασίαν και έννοιαν των Γραφικών «εν ώ εύρω σε και κρινώ σε» (=την θέσιν σου εν τη μελλούση ζωή θα την κανονίση η κατάστασίς σου, η της εσχάτης στιγμής), πάντοτε μέν αγωνίζεται να μας υποσκελίση εξαιρέτως δε τας τελευταίας ώρας και στιγμάς. Ως ειδικός δε που είναι, μεταχειρίζεται και χρησιμοποιεί τας πλέον επιτηδειότερας παγίδας. Χρησιμοποιεί πόνους και πληγάς. Αφαιρεί διά τούτων την ειρήνην και γαλήνην, εξεγείρει ενώπιόν μας πάθη, έχθρας και περιφρονήσεις. Υπούλως αίρει την υπομονήν των βοηθούντων ημάς και υπηρετούτων και γενικώς εργάζεται τόσον επιτηδείως, ώστε να μη έχωμεν χριστιανικά τα τέλη της ζωής. Με άλλας λέξεις: πρωτίστως και κυρίως προσπαθεί να μας κλονίση την πίστιν μας με πλείστους περισπασμούς.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Διά να προβάλωμεν από των γραμμών τούτων τον φοβερόν κίνδυνον των περισπασμών και απαύστων πειρασμών δια των οποίων ο διάβολος ωρυόμενος ως λέων προσπαθεί να εκπορθήση την ζωήν ημών (Ιδιαίτέρως τα τέλη αυτής) θα αναφέρωμεν περιστατικόν γίγαντος υπομονής και καρτερίας οι οποίοι εν τούτοις εκινδύνευσαν να καμφθούν και προς στιγμήν εκάμφθησαν.

Ενθυμηθώμεν τον μακάριον Ιώβ. Τι ήτο ο Ιώβ πρίν ή επισωρευθούν επί τον οίκον αυτού και επί το σώμα αυτού όλα τα δεινά, τα οποία λεπτομερώς διηγείται η Αγία Γραφή: «άμεμπτος, δίκαιος και αληθινός και θεοσεβής». Τις υπήρξεν και μετά την επισώρευσιν, κατ' αυτού όλων των δεινών εκείνων της δοκιμασίας: πίσω, λέγει η Αγία Γραφή, βράχος υπομονής και καρτερίας, πλήρης πίστεως και εμπιστοσύνης προς τον Θεόν τον επιστρέψαντα όλα εκείνα τα δεινά τις όμως έγινε και οποίος επαρουσιάσθη μετά την επισκέψιν εις αυτόν των τριών φίλων του Βασιλέως;

Ο δίκαιος και καρτερικότατος εκείνος άνθρωπος εθίγη, επληγώθη ηθικώς, και μετά ταύτα ανοίξας το στόμα αυτού, κατηράσατο την ημέρα της γεννήσεώς του. Και ούτως ημάρτησεν απέναντι Κυρίου. Βλέπομεν καθαρά ενταύθα, τι μηχανάται ο αντιδίκος μας, δια να κλονίση την πίστιν ημών. Μεταχειρίζεται προς τούτο όργανα ακούσια βεβαίως και αυτούς τους στενωτέρους φίλους.

Μετά την δέησιν ταύτην επαναλαμβάνομεν την τελευταίαν δέησιν των ειρηνικών ή της μεγάλης συναπτής δήλα δη το: «την Παναγίας Αχράντου Υπερευλογημένης Δεσποίνης ημών Θεοτόκου...» την οποίαν προηρημενύσαμεν και δια της οποίας ζητούμεν προς ενίσχυσιν και τας ευχάς των Αγίων του Θεού εξαιρέτως δε της Κυρίας μας της Αγίας Θεοτόκου.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΠΡΟΗΓΕΙΤΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ο λειτουργός: «Ειρήνη πάσι»

Ο λαός: «Και τω πνεύματί σου»

Εις το προηγούμενον κεφάλαιον ανεγράψαμεν, ότι η εκφώνησις «Διά των οικτιρμών...» συνδέεται στενώτατα με το τέλος της «ευχής της προσκομιδής». Ήδη προσθέτομεν, ότι συνδέεται και με τον ασπασμόν της ειρήνης και της αγάπης. Τούτο διότι οι οικτιρμοί του Σωτήρος Ημών Χριστού και η σταυρική Αυτού θυσία συνήγαγον τα εσκορπισμένα εις έν και ήνωσαν ημάς εις μίαν ποιόμνην υπό ένα ποιμένα «εν τω συνδέσμω της αγάπης». Αυτοί μας έκαμαν μίαν πνευματικήν οικογένειαν, μίαν ιεράν Αδελφότητα.

Βλέπομεν εις το άκουσμα τούτο, ότι υπολειπόμεθα του να είμεθα τέκνα μιάς ποιόμνης και ότι ψυχρότητες και έχθραι μας χωρίζουν... ταύτα βλέποντες και συναισθανόμενοι, παρασκευαζόμεθα

δια το «φίλημα της ειρήνης και της αγάπης», το οποίον είναι εκ των ών ουκ άνευ, τόσον απαραίτητον και αναγκαίον, ώστε αν δεν προηγηθή τούτο, αδύνατον να ωφελιθώμεν από το μυστήριον της «Αγίας αναφοράς».

Η προπαρασκευή της αγάπης. Αλλά του φιλήματος τούτου της ειρήνης και της αγάπης προηγείται η πατρική ευλογία ή χαιρετισμός του λειτουργού προς τον εκκλησιαζόμενον λαόν, ήτοι το «ειρήνη πάσι» με την ειρήνην προπαρασκευαζόμεθα δια τον ασπασμόν της αγάπης. Άνευ της ειρήνης είναι αδύνατον να φθάσωμεν εις το πλήρωμα του νόμου εις την μεγαλυτέραν των αρετών: την αγάπην. Η τοιαύτη προπαρασκευή επέχει θέσιν του αυτού χαιρετισμού «ειρήνην υμίν», δι' ού ο αναστάς θεός Λυτρωτής ημών εχαιρέτησε τους Ιδίου μαθητάς, ότε το πρώτον ενεφανίσθη αυτοίς μετά την Ανάστασίν Του «κεκλεισμένων των θυρών».

Πας τις κατανοεί, οποία συναισθήματα δέον να δονούν τα στήθη των Εκκλησιαζομένων, αναπολούντων την συγκίνησιν των μαθητών, κατά την ιερά εκείνην στιγμήν! Αυτός δε είναι και ο λόγος, δι' όν σπεύδουν δια του χορού των ψαλτών, να αποδώσουν αυτώ τον χαιρετισμόν δια του: «και τω πνεύματί σου».

Ο ΑΣΠΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ο διάκονος: Αγαπήσωμεν αλλήλους ίνα εν ομονοία ομολογήσωμεν.

Ο λαός: Πατέρα, Υιόν και άγιον Πνεύμα, Τριάδα ομοούσιον και αχώριστον.

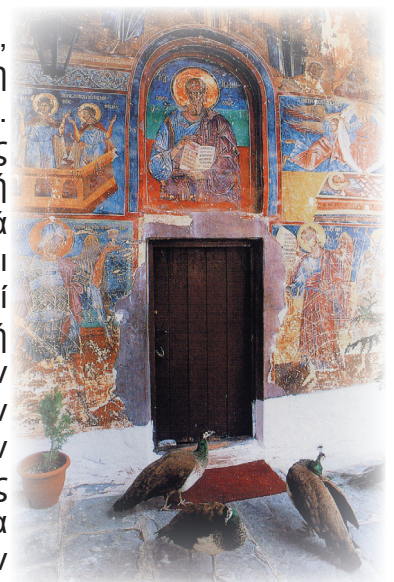
«Αγαπήσωμεν ίνα ... ομολογήσωμεν». Διατί όμως παραλλήλως προς το πρώτον παράγγελμα «αγαπήσωμεν...» προσετέθη και το έτερον «ίνα ομολογήσωμεν;» τούτο εγένετο, διότι επλησίαζεν η ώρα ίνα απαγγελθή το Σύμβολον της Πίστεως. Σκοπόν έχει να μας υπενθυμίση, οποία στενότητας και αρμονία αισθημάτων, οποία αγάπη, οποία πνευματική μεταξύ μας ένωσις πρέπει να υπάρχη προκειμένου να ομολογήσωμεν την εις την Αγία Τριάδα πίστιν ημών. Μας υπενθυμίζει ότι, «ίνα ομοθυμαδόν εν ενί στόματι δοξάσωμεν τον Θεόν Πατέρα του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού»· δέον να φρονώμεν το αυτό εις αλλήλους κατά Χριστόν Ιησούν! Πρέπει ο μεταξύ μας σύνδεσμος της αγάπης να είναι τόσον στενός και ενιαίος, ώστε να αισθανόμεθα κατά την ώραν εκείνην έκαστος εξ ημών τον Χριστόν, το θέλημα του Χριστού να υποκαθιστά το ημέτερον θέλημα. Τότε μόνον πληρώσαντες το θέλημα του Σωτήρος ημών, παραγγέλλοντος ίνα οι εις Αυτόν πιστεύοντες «πάντες έν ώσιν», θα δυνηθώμεν ακατακρίτως να ομολογησώμεν εις την Αγία Τριάδα πίστιν ημών ως μαθηταί Εκείνου.

Εις το άκουσμα του ως άνω παραγγέλματος ο λαός καταλλήλως προπαρασκευασθείς και νοερώς ενωθείς μετά πάντων των αδελφών και μεθ' ενός εκάστου ιδιαίτέρως, απαντά δια του χορού των ψαλτών: «Πατέρα, Υιόν και Άγιον Πνεύμα. Τριάδα ομοούσιον και αχώριστον». Τούτο ουδέν άλλο είναι η περίληψις του Συμβόλου της Πίστεως και δι' αυτού ομολογία ότι ενστερνισθείς τους λόγους της αρχιερατικής προσευχής του Σωτήρος ημών περί ομονοίας δύναται πλέον να ομολογή την εις Τριάδα ομοούσιον και αχώριστον πίστιν του.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΩΡΑΝ ΤΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

«Τας θύρας, τας θύρας! Εν σοφία πρόσχωμεν».

Επέστη λοιπόν η ώρα της ομολογίας, της αγιωτέρας των ομολογιών, και της μυστικωτέρας των προσευχών, της προσευχής ήτις είναι η ανάπτυξις των τριών ανωτέρω λέξεων: «Πατέρα, Υιόν και Άγιον Πνεύμα». «Τας θύρας τας θύρας...» Επ' αυτού παρατηρείται πολλή παρανόησις και πολλά ελέχθησαν. Μία όμως μόνον ερμηνεία χωρεί η ιστορική τοιαύτη. Ελέχθη ότι έχει αλληγορικήν έννοιαν· υπεστηρίχθη, ότι αφορά τα βημόθυρα της Αγίας Πύλης (Ωραίας Πύλης) – διά τούτο και ανοίγονται και άλλα όμοια. Η ιστορική όμως έννοια εύρηται, εις όσα εξιστορεί η υπό Νικηφόρου Καλογερά αρχιεπισκόπου Πατρών, «Χριστιανική Αρχαιολογία» εν ή αναγράφονται και τα εξής: «αποχωρησάντων των κατηχουμένων και των πυλών του Ναού κλεισθεισών, ήρχετο η των πιστών Λειτουργία» και μετ' ολίγον: «λειτουργών δε διακόνων οι μέν ιστάσι παρά τας του ιερού πύλας συγκεκλεισμένας...» ιερού δε πύλας ενταύθα εννοεί ουχί τας του Αγίου Βήματος, ως τούτο εξάγεται από τα επόμενα του ως άνω χωρίου, τα οποία έχουσιν ώδε: «επειδάν είρξωμεν

των ιερών περιβόλων τους ου δυναμένους της ιεράς μετασχείν τραπέζης, και πάντες ομοίως επί του εδάφους κείμεθα, και πάντες ομοίως ανιστάμεθα». Αλλ' εκ του χωρίου τούτου σαφέστερον πλέον, εξάγεται και μαρτυρείται, ότι «ιερού πύλας» δεν εννοεί ούτε τας πύλας του Καθολικού, αλλά τας πύλας των προαυλίων του ναού το οποίον προαύλιον του ναού εκαλείτο τότε ιερόν». (Ματθ. Ιβ'.6)

«Τας θύρας, τας θύρας!» σημαίνει:

Κλείσατε ακόμη και τας θύρας και τας πύλας του ναού, ίνα μη τις «των αμυήτων», ή των μη δυναμένων μετασχείν της μυστικής τραπέζης εισέλθη και περιεργασθή το μυστήριον το μέγα. Αυτός λοιπόν είναι ο λόγος της τοιαύτης παρακελεύσεως και δι' αυτόν τον λόγον αι θύραι των ιερών ναών, αρχομένης της λειτουργίας των πιστών εκλείοντο. Αυστηρότατα δε επετηρούντο μετά την ως άνω εκφώνησιν. Μεταβαίνομεν εις το δεύτερον σκέλος της παρακελεύσεως:

«Εν σοφία πρόσχωμεν» τούτου εξασφαλισθέντος ο λειτουργός απευθύνει την βαρύτατην εκφώνησιν: «Εν σοφία πρόσχωμεν». Ελέχθη βεβαίως αύτη και πρό του Αποστολικού Αναγνώσματος και του Ευαγγελικού τοιούτου. Ενταύθα όμως επιτείνεται και δια του εν σοφία: «Εν σοφία πρόσχωμεν» άρα έχει βαθυτέραν έννοιαν η φράσις. Καθ' ημάς η έννοια της βραχυτάτης ταύτης φράσεως εύρηται εν τη υφή του συμβόλου της πίστεως. Επειδή το σύμβολον της αγιωτάτης ημών πίστεως αποτελεί και είναι βραχυτάτη δογματική περίληψις της τε Αγίας Γραφής όσον και της Ιεράς Παραδόσεως (καθ' όσον άπασαι αι λέξεις και φράσεις τούτου είναι Αγιογραφικαί, εκ δε της Ιεράς Παραδόσεως μόνος ο όρος «ομοούσιος» - διά τούτο δε το σύμβολον τούτο απαιτεί μεγίστην προσοχήν και μετά φόβου και τρόμου απαγγελίαν. Αυτός καθ' ημάς είναι ο λόγος δι' όν το πρόσχωμεν επιτείνεται διά του εν «σοφία».

Μετά το παράγγελμα «τας θύρας» το εισαγωγικόν και προτρεπτικόν ούτως ειπείν απαγγέλλετε ευκρινώς και με τόνον φωνής τον πρέποντα το σύμβολον της Πίστεως. Τα άρθρα τούτου είναι δώδεκα, όχι διότι τόσο ήσαν οι Άγιοι Απόστολοι, αλλά διότι εχρησιάσθησαν δια να έχωμεν εν περιλήψει τα κεφαλαιωδέστερα δόγματα της αγιωτάτης ημών πίστεως.

Ιστορία του Συμβόλου. Συνετάχθη, ως γνωστόν από τας δύο πρώτας Οικουμενικάς Συνόδους. Την εν Νικαία (325 μ.Χ.), ήτις συνέταξε τα επτά πρώτα άρθρα αυτού και δια τούτο ονομάζεται και σύμβολον της Νικαίας, και την εν Κωνσταντινουπόλει (381 μ.Χ.), ήτις συνέταξε τα υπόλοιπα πέντε. Περιλαμβάνει τας κεφαλαιώδεις χριστιανικάς αληθείας, δεδομένου ότι αύται διεστρέφοντο από τους διαφόρους αιρετικούς.

Η σημασία αυτού. Κατά ταύτα το σύμβολον της πίστεως είναι η σημαία, ούτως ειπείν, το ιδιαίτερον γνώρισμα του αληθινού χριστιανού του ορθοδόξου από του αιρετικού, του ψευδαδέλφου. Στας 174 λέξεις εμπεριέχεται ολόκληρος, η ορθόδοξος Θεολογία. Το μυστήριον της Παναγίας Τριάδος, το μυστήριον της θείας απολυτρώσεως, η σάρκωσις και η εν ανθρωπήσις του Υιού και Λόγου του Θεού, η χριστιανική Εκκλησία και ο δια των μυστηρίων αγιασμός, η περί της αναστάσεως των νεκρών διδασκαλία και η περί της ζωής του μέλλοντος αιώνος.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ

Διαίρεσις. Δυνάμεθα να το διαιρέσωμεν εις τέσσερα μέρη. Το πρώτον, περιλαμβάνον το πρώτον άρθρον εις το οποίον γίνεται λόγος περί Θεού, Πατρός, Παντοκράτορος και Δημιουργού του σύμπαντος κόσμου. Το δεύτερον, περιλαμβάνον τα έξ υπόλοιπα άρθρα, τα οποία αναφέρονται, εις το δεύτερον πρόσωπον της Αγίας Τριάδος, τον Κύριον Ημών Ιησούν Χριστόν και εις το σωτηριώδες έργον του υπέρ των ανθρώπων. Το τρίτον, περιλαμβάνον το όγδοον άρθρον εις το οποίον γίνεται λόγος περί του Κυρίου και ζωοποιού Αγίου Πνεύματος. Και τέταρτον, αποτελούμενον από τα τέσσερα υπολειπόμενα άρθρα, εις τα οποία γίνεται λόγος περί του Κυρίου και ζωοποιού Αγίου Πνεύματος. Και τέταρτον, αποτελούμενον από τα τέσσερα υπολειπόμενα άρθρα, εις τα οποία γίνεται λόγος περί της Εκκλησίας, περί του Βαπτίσματος, περί της εκ νεκρών αναστάσεως και της ζωής της αιωνιότητος.

Πότε εισήχθη εις λειτουργικήν χρήσιν. Εφ' όσον είναι έργον των δυο πρώτων οικουμενικών Συνόδων, σαφές καθίσταται, ότι μεταγενεστέρως προσετέθη εις την θείαν Λειτουργίαν. Και κατ' αρχάς μεν εγένετο άπαξ του έτους κατά την Αγίαν και Μ. Παρασκευήν. Κατόπιν όμως εισήχθη εις την Θείαν Λειτουργίαν επί πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Τιμοθέου περί το 511, όστις καθ' εκάστην σύναξιν λέγεσθαι παρεσκεύασεν.

Κατ' άλλους όμως εισηγητής της πράξεως ταύτης είναι ο Πέτρος ο Γναφεύς, Πατριάρχης Αλεξανδρείας, ο κατόπιν κατακριθείς επί αιρέσει, όστις εισήγαγεν αυτό εις Αλεξάνδρειαν από του

έτους 471, εκείθεν εξηπλώθη εις όλην την Εκκλησίαν.

ΣΤΡΟΦΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

Και ήδη τα πάντα είναι έτοιμα. Δια των οικτιρμών του Κυρίου τα Τίμια Δώρα εγένοντο δεκτά προς θυσίαν. Ο ασπασμός της αγάπης εδόθη. Αι θύραι και των προαυλίων φυλάσσονται ασφαλώς. Η ανανέωσις της αγιωτάτης ημών πίστεως δια του συμβόλου της πίστεως εγένετο. Ιδού! Βαίνομεν επί εδάφους ιερού. Ανερχόμεθα επί του φρικτού Γολγοθά.

Αλλά ο λειτουργός επειδή ακριβώς ευρίσκεται εις την καρδίαν του υπέρ λόγον δράματος, αγωνιά δια τον συμπροσευχόμενον λαόν. Πρίν ανέλθη νοερώς και εν πνεύματι. Πρίν προσεγγίση το όρος το άγιον και εισέλθη εις την γνοφώδη νεφέλην, στρέφεται προς τον παρεστηκότα λαόν ως άλλος Μωυσης. Και τότε μεταξύ του λειτουργού και του λαού διαδραματίζεται συγκλονιστικός διάλογος, αποτελούμενος εκ τεσσάρων ερωταποκρίσεων ή στροφών. Και εν αρχή ο Λειτουργός γεγωνυία τη φωνή διαμαρτύρεται λέγων:

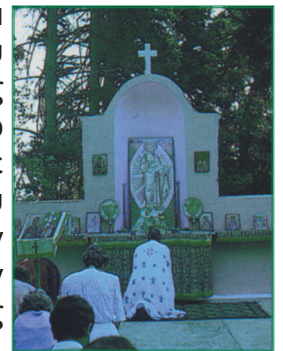
Ο Διάκονος: «Στώμεν καλώς! Στώμεν μετά φόβου! Πρόσχωμεν την αγίαν αναφοράν, εν ειρήνη προσφέρειν».

Ο Λαός: «Έλεον ειρήνης θυσίαν αινέσεως».

Τις η έννοια της προτροπής ταύτης; Οι μεν ανεζήτησαν τον λόγον αυτής, εις την κατά την ιεράν παράδοσιν προτροπήν ή παρακέλευσιν του Παμμεγίστου Ταξιάρχου Μιχαήλ προς τας υπολοίπους ουρανίους αγγελικάς δυνάμεις, μετά την ολέθριον εκείνην ανταρσίαν του σατανά, ώστε ούτος ως αστραπή εκ του ουρανού κατέπεσεν. Είδον λοιπόν αυτήν ως σύστασιν του λειτουργού προς τους πιστούς, ίνα μη και ούτοι επαρθώσι και άλλως φρονήσωσι περί του μυστηρίου και μη ως αυστηρώς δοξάζει και πιστεύει η μήτηρ ημών Εκκλησία. Άλλοι δε δι' είδον εν αυτή πρότροπήν και σύστασιν, ίνα οι πιστοί μακρών αιρέσεων, σχισμάτων και αυθαιρέτων γνωμών, ειρηνεύοντες εν εαυτοίς και μετ' αλλήλων, παρακολουθήσωσιν την Αγίαν Αναφοράν, ως την πρώτην και κυρίαν ευάρεστον τω Θεώ θυσίαν, την μόνην λογικήν λατρείαν προς τον Σωτήρα μας.

ΤΑ ΣΑ ΕΚ ΤΩΝ ΣΩΝ

Οι λόγοι της συστάσεως. Την στιγμήν αυτήν ο λειτουργός επαναλαμβάνει τους λόγους της συστάσεως τους ιδρυτικούς λόγους του θειοτάτου μυστηρίου δια να γνωρίζωμεν οι πάντες ότι κατά την ώραν της θείας μεταλήψεως, δια της χειρός του ιερέως μεταδίδεται εις ημάς τους αγίους Αποστόλους αυτό τούτο το Σώμα και αυτό τούτο το τίμιον αίμα του Σωτήρος ημών. «Λάβετε, φάγετε... πίνετε εξ αυτού πάντες...» οι λόγοι ούτοι πληρούν τους πάντας με το μυστήριον του Μυστικού Δείπνου. Αληθώς! Ποία καρδιά δύναται να λησμονήση εκείνην την κοσμοϊστορικήν νύκτα, τον Κύριον εις τα γόνατα πρό των ποδών των μαθητών του, τον Κύριον ευλογούντα τον άρτον και το ποτήριον και ύστερα βαδίζοντα εις τα πάθη και τον Σταυρόν και κατερχόμενον εις τον τάφον.

«Τα σα εκ των Σών...». «Μεμνημένοι τοίνυν...» εξομολογείται ο λειτουργός επειδή τα ενθυμούμεθα αδιαλείπτως όλα αυτά, επειδή εισέτι μας πληροί την καρδίαν η ανάμνησις της δια του Αποστόλου Παύλου μεταδοθείσης εντολής: «οσάκις αν εσθήητε τον άρτον τούτον και το ποτήριον τούτο πίνητε τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλετε άχρις ού αν έλθη» δι' όλα αυτά μη έχοντες τίποτε άξιον ιδικόν μας να Σου προσφέρομεν κατά την ώραν ταύτην, «τα Σα εκ των Σών προσφέρομεν κατά πάντα και δια πάντα».

Καθ' όν χρόνον δε υψοί τα άγια ταπεινούται και συντρίβεται η καρδιά εαυτού και συμπροσευχομένου λαού. Η εκφώνησις αύτη, δια την σημασίαν της οποίας πλείστα όσα εγράφησαν μεταδίδει εις τον συμπροσευχόμενον λαόν το μήνυμα ότι ο Κύριος εγγύς. Η εκφώνησις αύτη κάμπτει την καρδίαν, τον αυχένα και τα γόνατα των πιστών. Αι καρδιαί πάσαι εν άρκα, και μυστική δονήσει και απολύτω σιγή ζούν την ιερωτάτην στιγμήν και αναμέσουν την επέλευσιν του ζωαρχικού Πνεύματος.

Δεύτερον περί της παρατηρήσεως μετά τον καθαγιασμόν ευλογίας του αντιδώρου και της διανομής αυτών ψαλλομένου του «Άξιον εστί». Επισταμένη λειτουργική μελέτη του παρατηρουμένου τούτου έθους με έπεισεν απολύτως και σταθερώς και να πιστεύσω και να διακηρύξω, αλλά και να διαμαρτυρηθώ δημοσία α) Διότι η ευλόγησις του άρτου μετά το εξαιρέτως συνετέλεσε, ώστε να παραφθαρή ιδιαζούσης σημασίας τμήμα της ευχής της αγίας αναφοράς ως ήδη ελέχθη και β)

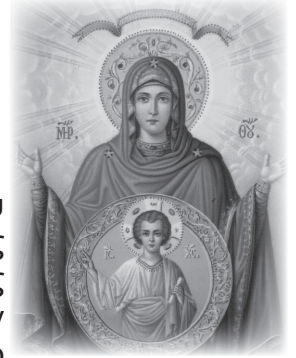
Διότι, ανεξαρτήτως του ως άνω λόγου, η ευλόγησις του αντιδώρου δεν είναι άλλη παρά η υπό της λειτουργικής διατάξεως καθωρισμένη, ήτις εύρηται πρό της απολύσεως της θείας Λειτουργίας και έχει ώδε: «Ευλογία Κυρίου και έλεος έλθοι εφ' υμώς, τη Αυτού θεία χάριτι...» Η δε κατά την διανομήν του αντιδώρου εις έκαστον ευλογία, «ευλογία Κυρίου και έλεος έλθοι επί σε» οπότε ο καθείς ασπάζεται την καθημαγμένην δεξιάν του ιερέως, όπως λάβη εκείθεν ευλογίαν και έλεος, δια το ότι δεν ηδυνήθη να μετάσχη των αχράντων μυστηρίων. Πρός ενίσχυσιν της ορθότητος των ανωτέρω παραπέμπω τον αναγνώστην εις επίσημον λειτουργικόν κείμενον. («Η Τρείς Λειτουργίαι», υπό Π. Τρεμπέλα, εν σελίδι 157-158)

Κατά τω ανωτέρω σφάλλουσιν μεγάλως, ως αταξίαν μεγάλην ποιούντες, και όσοι των λειτουργών ευλογούσιν ούτως ή άλλως, αντιδωρον ευθύς μετά τον καθαγιασμόν των τιμίων Δώρων, πολύ δε περισσότερον και όσοι διανέμουσι κατά την ώραν εκείνην τούτο.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΥ

Η αναγκαιότης του μνημοσύνου

Και ο λειτουργός και ο συμπροσευχόμενος λαός οφείλουσι, ψαλλομένου του «Άξιον εστί»... να μνημονεύωσι τα των κεκοιμημένων ονόματα. Άλλως θανάσιμως αμαρτάνουσι, παρακολουθούντες τους μουσικούς τόνους των ψαλτών ασχολούμενοι μετά ευλογίας αντιδώρων και αμελούντες την εκπλήρωσιν υποχρεωτικού καθήκοντος, υπομιμνησκομένην μάλιστα υπό του διακόνου ή των ψαλτών. Το μνημόσυνον των κεκοιμημένων διαδέχεται η θερμή δέησις του λειτουργού (ασφαλώς δε και του συμπροσευχομένου λαού «και ανάπαυσον ο Θεός ημερών, όπου επισκοπεί το φως του προσώπου σου» Το μνημόσυνον τούτο συνδέει τους προκεκοιμημένους και ημάς τους αποτελούντας την στρατευομένην Εκκλησίαν, ότι δε το καθήκον τούτο είναι εκ των επιβεβλημένων μαρτυρείται εις απάσας τας λειτουργίας της Ανατολικής και εξ όσων αναγράφονται εις τα συγγράμματα των Πατέρων.

Δεύτερον υπέρ πάντων των Ορθοδόξων

Αλλά η Εκκλησία μας δεν είναι μόνον το ιερατείον μας και ο Επίσκοπός μας και οι μετ' αυτών συνυπουργούντες εις το έργον της θείας λατρείας και γενικώς εις το σωτηριώδες ψυχών έργων. Ακόμη είναι και πάντες οι ορθόδοξοι χριστιανοί, οι αποτελούντες την μίαν, αγίαν, καθολικήν και Αποστολικήν Εκκλησίαν, οι κατοικούντες την οικουμένην. Διό μνημονεύει γενικώς και τούτων, ως συναγωνιστών και συναθλητών. Έτι δε και ιδιαίτέρως, μνημονεύει και πάντων των εν ΑΓΝΕΙΑ και σεμνή πολιτεία διαγόντων. Αλλά διατί η ΕΞΑΙΡΕΣΙΣ αύτη; Διατί ούτοι να τυγχάνωσι ιδίου μνημοσύνου; Διότι ούτοι κατανοήσαντες το (Ρωμαίους ΙΒ΄.1-2) πλην της άλλης ετοιμασίας και προσφοράς παρέστησαν εκάστοτε τα εαυτών σώματα τω Κυρίω «ΘΥΣΙΑΝ ΖΩΣΑΝ, ΑΓΙΑΝ, ΕΥΑΡΕΣΤΟΝ ΤΩ ΘΕΩ.»

Το Μνημόσυνον πάντων των διαληφθέντων το οποίον κακώς γίνεται μυστικώς

Διαδέχεται εκφώνως, το μνημόσυνον του οικείου επισκόπου, υπέρ του οποίου κατ' εξαίρεσιν όλως τρόπον δέον να δέωνται πάντες οι αποτελούντες το ποίμνιον, και να εύχωνται υπέρ της καθόλου υγείας του, τούτο ακολουθεί προτροπή του Διακόνου ή των ψαλτών, όπως και έκαστος των εκκλησιαζομένων μνημονεύει των οικείων αυτού ζώντων και τεθνεώτων «και ων έκαστος κατά διάνοιαν έχειν πάντων των πασών». Ακολουθως δε ο λειτουργός μνημονεύει της πόλεως ή κώμης εν ή κατοικούμεν και άπαξ απλώς εύχεται υπέρ πάντων ανθρώπων, των εν πάση περιστάσει καταστάσει και ανάγκη όντων εφ ούς εν καταστάσει δέεται, ίνα ο Κύριος εξαποστείλη και εις πάντα και εφ' ένα έκαστον πλούσια τα ελέη Αυτού.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΘΕΙΑΣ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ

«Και έσται τα ελέη του μεγάλου Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού.»

Εις το σημείον τούτο της θείας Λειτουργίας οι ιεροί πατέρες έκριναν αναγκαίον, ίνα εκτός της κατ' ιδίαν, προστεθή πλησιέστερα προς το προκείμενον μυστήριον και ειδική προετοιμασία δια την θείαν Κοινωνίαν. Διά τούτο ώρισαν, ίνα πλην της Κυριακής προσευχής, ήτις αποτελεί την καρδίαν

της τοιαύτης ακολουθίας, προστεθούν ευχαί και δεήσεις δυνάμεναι λόγω του περιεχομένου των να διεγείρουν θερμότερον τον θείον πόθον και έρωτα, και να προσκαλέσουν δάκρυα μετανοίας και κατανύξεως αναγκαία δια την στιγμήν της θείας Μεταλήψεως.

Επειδή δε το θέμα τούτο της προετοιμασίας είναι εκ των ουσιωδέστερον, διά τούτο η Εκκλησία μας, ως φιλόστοργος μήτηρ κρίνει επάναγκες και επιδαφιλεύση ημίν την Αποστολικήν ευλογίαν. Και δια τον λόγον αυτόν ακριβώς προστάσσεται η ευλογία αύτη της προετοιμασίας προς την θείαν Μετάληψιν. «Και έσται τα ελέη του Μεγάλου Θεού... μετά πάντων ημών». Η ευλογία σημαίνει: Αν πάντοτε και εν παντί χρήζωμεν του ελέους του Σωτήρος ημών εξαιρέτως τούτων χρήζομεν μέλλοντος ίνα προσέλθωμεν προς την θείαν Κοινωνίαν. Εις το τμήμα τούτο της Θείας Μεταλήψεως δυνάμεθα να διακρίνομεν α) την συμπληρωματικήν δέησιν β) την ευχήν της προπαρασκευής γ) την Κυριακήν προσευχήν δ) τας ευχάς της κεφαλοκλισίας και τέλος την μετάληψιν υπό των Κληρικών και των Λαϊκών.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Γενικά τινά. Μετά την εκφώνησιν «Και καταξίωσον...» απαγγέλεται υπό του κλήρου και του λαού με τον αρμόζοντα τόνον η προσευχή του Κυρίου. Η ως άνω προσευχή είναι η μόνη, ήτις μας παρεδόθη επί λέξει από τον Κύριόν μας. Είναι η προσευχή, την οποίαν ο Κύριος ιδιαιτέρως ηγάπα και την οποίαν μας παρήγγειλεν να χρησιμοποιούμεν πάντοτε εις τας προσευχάς μας. «Ούτως ούν προσεύχεσθε υμείς...» υπέδειξε. Δυνάμεθα να την αποκαλέσωμεν ηγεμονίδα των προσευχών. Μεταξύ των απείρων προσευχών, αι οποίαι καθ' εκάστην ανέρχονται προς τους ουρανούς, η ουριοδρόμος και πρωτοπόρος και ηγέτις προσευχή είναι αύτη, η υπό του Κυρίου παραδοθείσα. Ποίος διδάσκει να συλλάβη το βάθος και το ύψος των αιτημάτων της, του προλόγου και του επιλόγου της των συνεπειών και των αιτημάτων της.

Ερμηνευτικοί στοχασμοί

Πάτερ ημών εν τοις ουρανοίς.

Και τι δεν μας υπενθυμίζει η προσφώνησις αύτη. Πλήν του ότι είμεθα αδελφαί και έχομεν αδελφικάς υποχρεώσεις ο είς προς τον έτερον, τον πάντα άνθρωπον, μάλιστα τον οικείον της πίστεως, μας υπενθυμίζει το σπουδαιότερον όλων, ότι ο κοινός μας πατήρ, ευρίσκεται τόσον υψηλά αλλά και τόσον πλησίον μας, ώστε όλων μας συγχρόνως να μας παρακολουθή, και περί όλων να μεριμνά και να φροντίζει. Ουδείς λοιπόν εξ ημών δικαιούται να λέγη το «Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς» αν αυτήν την φροντίδα και την μέριμναν δεν την πιστεύη εξ όλης της ψυχής και καρδιάς.

Αγιασθήτω το όνομά Σου.

Το ολιγώτερον αν δεν δύναται να γίνη τις φως του κόσμου και όλης της γης, δια να δοξάζεται δια τούτου το όνομα του ουρανού Πατρός μας, τουλάχιστον ας μη γίνεται αιτία με τον βίον και την συμπεριφοράν του να βλασφημηται και να υβρίζεται το όνομα του Κυρίου.

Ελθέτω η Βασιλεία Σου.

Θα έλθη η Βασιλεία του Θεού επί της γης εφ' όσον, και «εντός εκάστου ημών εστί». Και υπάρχει εντός ημών δια την χάριν της υιοθεσίας, ήν ελάβομεν βαπτισθέντες, εάν ημείς ζώμεν εν τω κόσμω τούτω ως ουρανοπολίται, όπως ωμολογήσαμεν κατά την ιεράν ώραν του Βαπτίσματος.

Γεννηθήτω το θέλημά Σου, ως εν ουρανών και επί της γης.

Το θέλημα του Αγίου Θεού πληρούται εν τη τηρήσει της εντολής: «Ευαρέσκει ενώπιόν Μου και γίνου άμεμπτος». Αρκεί προς τήρησιν του θείου θελήματος η τήρησις της βραχείας ταύτης εντολής και η πίστις ότι «ζωή εν τω θελήματι Αυτού».

Τον άρτον ημών τον επιούσιον δός ημίν σήμερα.

Χάρισαι ημίν τα δια την σημερινήν μας διατροφήν αναγκαία και χρήσιμα, εξαιρέτως δε «τον Άρτον της ζωής», η στέρησις του οποίου είναι θάνατος αιώνιος και ανάστασις κρίσεως. Ναι, Κύριε, αν ο λόγος Σου δίδη και χαρίζη ζωήν αιώνιον, πολλώ μάλλον ασυγκρίτως βεβαιώτερον η Ση σάρξ, ήτις «εστί ο άρτος ο εκ του ουρανού καταβαίνων και ζωήν διδούς».

Και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών, ως και ημείς αφήμεν ταις οφειλέταις ημών.

Κύριε! Μέτρον και σταθμόν προς προσμέτρησιν των αμαρτιών ημών και πλημμελημάτων, ας χρησιμεύση, παρά Σοι, ουχί το πλήθος και το βάρος των ανομιών ημών, αλλά το μέτρον της ιδικής μας συγγνώμης προς τα προς ημάς ππαίσματα των άλλων. Ουχί δια τας δικαιοσύνας ημών αλλά δια

τον λόγον Σου: «άφετε και αφεθήσετε ημίν».

Και μη εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν, αλλά ρύσαι ημάς από του πονηρού.

Οίδαμεν, Κύριε, ότι η τόλμη μας αυτή πλησιάζει τα όρια της θρασύτητος, διότι εν ώ Σε παρακαλούμεν και ικετεύομεν λέγοντες «Και μη εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν», ημείς πεποισμένοι εφ' εαυτοίς, ρίπτομεν εαυτούς εις την φωτιά θεατρομανούντες, ως μαινόμενοι χορεύοντες, τραγουδούντες ό,τι μολύνει και τον αέρα, ασχημονούντες, «παίζοντες εν ου παικτοίς» προκαλούντες και προκαλούμενοι δι' ανάρμοστον στάσιν και συμπεριφοράν. «Αλλά ρύσαι ημάς από του πονηρού», όταν όμως συνεργαζώμεθα με τα του διαβόλου; Όταν εξυπηρετούμεν τα έργα αυτού και υπακούομεν εις τας προτροπάς του; Όταν οι ίδιοι τον υποβοηθούμεν, τότε ποίος θα μας σώση εξ αυτού;

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τας προσφωνήσεις αιτήσεις ικεσίας παρακλήσεις τας εν τη Κυριακή προσευχή διαδέχεται η υπό του λειτουργού εκφώνησις: «ότι σου εστίν η Βασιλεία και η δύναμις...» Αυτή η εκφώνησις κυρίως εστί δοξολογία, δια της οποίας κατά πρώτον λόγον δοξολογούμεν τον εν Τριάδι προσκυνητόν Θεόν ημών. Ακολουθως δι' αυτής ομολογούμεν, ότι «τα πάντα δύναται, αδυνατεί δε αυτό ουδέν», διότι ως ευδοκήση να συγκαταβή και αποβλέπων εις το ευόλισθον και ασθενές ημών μη παρίδη ημάς δια την ασθένειαν ημών ταύτην, αλλ' ως έλθη αυτεπαγγέλτως ημών αντιλήπτωρ και ρύση ημάς από των σκανδάλων του πονηρού.

Μετά την Κυριακήν προσευχήν λήγει και η τελευταία ενδεδειγμένη δέησις και ικεσία προς ετοιμασίαν, ίνα κεκαθαρμένοι και ζέοντες τη καρδιά με χείλη φλεγόμενα από θεϊόν πόθον και έρωτα προσεγγίσωμεν τη μυστική τραπέζη.

Η ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑΣ

Ο Λειτουργός: «Ειρήνη πάσι». Ο λαός: «Και τω πνεύματί σου».

Ο διάκονος: «τας κεφαλάς τω Κυρίω κλίνωμεν». Ο λαός: «Σοι Κύριε».

Ήδη τα πάντα και οι πάντες έτοιμοι να βαδίσουν προς την μυστικήν τράπεζαν. Αλλά υπολείπεται τι σπουδαίον: Η ύψωσις του μεταβεβλημένου εις Σώμα Χριστού άρτου, ο διαμελισμός και διαμερισμός Αυτού η ένωσις Αυτού μετά του τιμίου Αίματος. Όθεν εκρίθη αναγκαίον μετά την ευλογίαν της ειρήνης λειτουργοί και λαός να κλίνωμεν τας εαυτών κεφαλάς εις ένδειξιν εσχάτης ταπεινώσεως και υποταγής προς την του Κυρίου αμέτρητον δύναμιν και προς τιμήν του μέλλοντος υψωθίναί τιμίου και ηγιασμένου άρτου.

ΠΡΟΣΧΩΜΕΝ ΤΑ ΑΓΙΑ ΤΟΙΣ ΑΓΙΟΙΣ

Αύται είναι αι βαρυσήμαντοι εκφωνήσεις των λειτουργών, μετά την απαγγελίαν της θερμότητος δεήσεως ή ευχής υψώσεως. Έκαστον των φρασιδίων τούτων περιέχει μεγάλην και πλουσίαν και βαθείαν την έννοιαν. Διότι το μέν «πρόσχωμεν» διαφέρει κατά πολύ παντός ομοίως προεκφωνηθέντος, καθ' όσον απαντών ο λαός εις το κέλευσμα τούτο λέγει καθ' εαυτόν: «υψώσω Σε, Κύριε ο Θεός μου». Υπονοεί δια τούτου, ότι καταλαβαίνει τι πρόκειται να επακαλουθήση και ότι πρόκειται να ίδη τον τύπον της εκ νεκρών Αναστάσεως του Κυρίου μας. Τι λέγω; Πρόκειται να ίδη αυτό τούτο το τεθεωμένον σώμα του Κυρίου μας. Διαβεβαιοί λοιπόν, ότι έχει την προς τούτο επιβαλλομένην εξαιρετικήν και εντατικήν προσοχήν.

«Τα άγια τοις αγίοις». Τις η έννοια των βραχείων τούτων παρακελεύσεων αδυνατώ να αποδώσω, όσον το αισθάνομαι και το εννοώ. Μόνον όσα προαναγινώσκονται και αναφέρονται εν ταις πρό της αγίας μεταλήψεως ευχαίς, δύναται πώς να αποδώσωσι το βαθύ και κεκρυμμένον αυτών νόημα. Παραθέτομεν εξ αυτών των ευχών τας ακολουθίας.

Ιδού βαδίζω προς θεϊαν Κοινωνίαν

Θεουργόν Αίμα φρίζον άνθρωπε βλέπων...

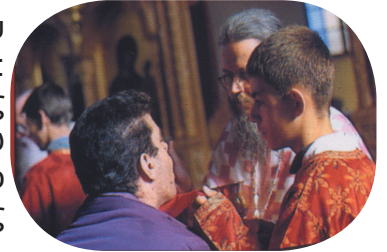
Ήτοι επί το απλούστερον: Πρόσεχε άνθρωπε! Μη θεωρήσης τα προς μετάληψιν άγια Δώρα, τα οποία δια την συνήθειαν ίσως θεωρούνται υπό τινών ως κάτι το κοινόν και μη σπουδαίον. Αν έχης τοιαύτας σκέψεις και τοιαύτην ψυχικήν διάθεσιν, πρόσσεχε και φεύγε διότι θα κατακαής. Ας πιστεύσης

και βλέπης ότι αυτό είναι ο θεός Άνθραξ, περί ού λέγει και ο προφήτης Ησαΐας, τότε μετά φόβου και τρόμου πρόσελθε. Κλίνον την κεφαλήν. Μετά συστολής και δέους άπλωσε τα φθαρτά χέρια σου, ίνα λαμβάνων ταύτα και θεωθής και τον νουν σου θρέψης ξένως.

Η ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Φόβος, πίστις, αγάπη! Ως ήδη ελέχθη μετά την Θεία Μετάληψιν του κλήρου ηκολούθει ο λαός. Κατά τας πηγάς η τάξις και η σειρά ήτο η εξής: πρώτος μετελάμβανε ο λειτουργών επίσκοπος όστις μετέδιδε τα άγια εις τους συλλειτουργούς του ιερείς και διακόνους και ακολούθως «παντί τω λαώ». Προς τούτο εξήρχετο ο διάκονος πρό της Αγίας Πύλης με το Άγιο Ποτήριον και εξεφώνει την ως άνω πρόσκλησιν «Μετά φόβου... πίστεως και αγάπης...».

Αυτά ακριβώς τα συναισθήματα του φόβου, της πίστεως και της αγάπης πρέπει να διακατέχουν την ευσεβή καρδίαν κατά τας στιγμάς αυτάς. Όλη η μέχρι τούδε ακολουθία εδημιούργησε εις την ψυχήν μας και πίστιν και φόβον και αγάπην Θεού. Κατά πολύ συνετέλεσεν εις την αναζωπύρωσιν αυτών των συναισθημάτων και η από της προτεραίας ετοιμασία περί της οποίας ωμιλήσαμε προηγουμένως εις τας ευχάς και τα τροπάρια της ακολουθίας της θείας μεταλήψεως. Θαυμασιώτατα εκφράζονται τοιαύτα συναισθήματα. Από τας γραμμάς των ζωηρώς εκπηδά ο φόβος του Θεού «φρίττω δεχόμενος το πύρ μη φλεχθώ ωσει κηρός και ωσει χόρτος. Ω φρικτού μυστηρίου! Ω ευσπλαχνία Θεού! Πώς θείου σώματος και αίματος ο πηλός μετέχω και αφθαρτοποιούμαι;» Η αγάπη Αυτού: πρώτον καταλάβηθι τοις σε λυπούσιν. Έπειτα θαρρών μυστικήν βρώσιν φάγε». Ή η πίστις: «πρό των θυρών του ναού Σου παρέστηκα και των δεινών λογισμών ουκ αφίσταμαι...» μη διακρίνων το σώμα και το Αίμα Σου του Χριστού και Θεού μου». Αλλά πιστεύω Κύριε και ομολογώ ότι τούτο αυτό εστί το άχραντον σώμα Σου» και τούτο αυτό το τίμιον αίμα Σου...».

ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ Θ. ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ

Μετά την ως άνω πρόσκλησιν επηκολούθει η Θ. Μετάληψις παντός του λαού. Δεν δύνανται οι λειτουργοί να απομακρυνθώσι της αγίας τραπέζης ή να αναγνώσουν ευχαριστήριους ευχάς, κατά τας κανονικάς διατάξεις, πριν ή κοινωνήσουν οι πάντες. Το παρατηρούμενον συχνότατα σήμερα θλιβόμενον θέαμα, ύστερα δηλαδή από την πρόσκλησιν «Μετά φόβου...» να στρέφουν οι λειτουργοί τα νώτα εις τον λαόν, δια να συνεχίσουν ερήμην αυτού την ακολουθίαν και αντικανονικήν είναι και άγει εις απεμπόλησιν του όλου σκοπού της θείας λειτουργίας. Πρόκειται χωρίς υπερβολήν περί εμπαιγμού, διότι ακριβώς ο εις και μοναδικός σκοπός της θ. λειτουργίας είναι να φθάση εις την ώραν ταύτην: Εις την μετάληψιν των πιστών. Τώρα εφθάσαμεν εις το απαράδεκτον σημείον οι μεν μέλλοντες να κοινωνήσουν, ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΕΤΕΛΕΣΘΗ Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (το μυστήριον της θείας Ευχαριστίας) να προσέρχωνται τελευταίοι (εν κρυφή και παραβύσω) παλαιότερον και υβριζόμενοι. Οι δε μη έχοντες ουδεμίαν σχέσιν πρό το τελεσθέν μυστήριον να προσέρχονται πρώτοι εν τιμή και επισήμως εις την ωραίαν πύλην.

ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥ

Εις έκαστον των προσερχομένων προς θείαν μετάληψιν πιστόν ο λειτουργός λέγει: «Μεταλαμβάνει ο δούλος του Θεού το ΣΩΜΑ και το ΑΙΜΑ...» και η καρδιά του κοινωνούντος πιστού εξαγνισμένη δια της ιεράς εξομολογήσεως με ζώσαν νοεράν προσευχήν μέχρι των τελευταίων στιγμών δέχεται δια της αγίας λαβίδος τον αχώρητον Θεόν. Την στιγμήν εκείνην ο αξίως κοινωνών εισέρχεται εις την λαμπρότητα των αγίων του Θεού, μαζί με τους ένδεκα μαθητάς και με την πρώτην Εκκλησίαν. Ω! Πώς να περιγραφούν αι στιγμαί αύται! Πώς και πότε θα ευχαριστήσωμεν αξίως Εκείνον, όστις μας τας εδώρησεν;

«ΕΙΔΟΜΕΝ», «ΕΛΑΒΟΜΕΝ», «ΕΥΡΟΜΕΝ»

Το δε: «Είδομεν το φως το αληθινόν... είναι ευχαριστήριος ούτως, ειπείν, του πληρώματος προς τον εν Τριάδι προσκυνητόν Θεόν ημών, δοξολογία, επί ταις δια της θείας λειτουργίας μεγάλαις

Αυτού προς ημάς ευεργεσίαις. Αύται κυρίως είναι: 1) Το Ευαγγελικόν φως, που εφώτισε τας καρδίας ημών και τον νουν και 2) η μετάδοσις ημίν της θείας Κοινωνίας, ήτις ενέπλησεν ημάς Πνεύματος Αγίου. Εχάρισε δε ούτως η Αγία και προσκυνητή Τριάς ημίν τα προς ανάβασιν και υπάντησιν του Κυρίου μας εις αέρα αναγκαιότατα εφόδια. Πάντοτε νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Ακούεται βροντοφώνως από του αγίου Βήματος υπό του λειτουργού κρατούντος εις τας χείρας, κεκαλυμμένον το Άγιον ποτήριον και επιδεικνύοντες τούτο εις το Εκκλησιαστικόν πλήρωμα. Αλλά τις η έννοια τούτου, και πως συνδέεται μετά προηγούμενα;

Η σημασία του «υψώθητι...» καθ' όν χρόνον ο χορός των ψαλτών μελωδικώς και σεμνώς απαγγέλλει το: «Είδομεν το Φως το αληθινόν...» εντός του Αγίου Βήματος και πρό της Αγίας Τραπέζης λαμβάνει χώραν μυστηριακή τις Πράξις, ιδιαίτερας όλως σημασίας και μεγάλης έννοιας. Ο λειτουργός ευλαβώς αποθέτων και τοποθετών το Άγιον ποτήριον επί του ανεωγμένου αγίου αντιμηνσίου λαμβάνει μετά χείρας το θυμιατόν, πλήρες ευώδους θυμιάματος και πληροί τα προκείμενα άγια ευωδίας θυμιών αυτά τρις ευλαβώς επιλέγων: «Υψώθητι επί τους ουρανούς ο Θεός. Και επί πάσαν την γην η δόξα Σου». Η έννοια τούτου «δηλοί την του Σωτήρος ανάληψιν και την μετά ταύτα δόξαν του Κηρύγματος» λέγει ο Νικ. Βούλγαρης. Προς πληρρεστέραν κατανόησιν τούτου ας συνδιάσωμεν την εκφώνησιν «υψώθητι...» με την ευχήν πρό της Υψώσεως των αγίων, ήτις έχει «πρόσχες, Κύριε Ιησού Χριστέ, εξ αγίου... και ελθέ εις το αγιάσαι ημάς ο άνω τω Πατρί συγκαθήμενος...». Δηλαδή πιστεύομεν, ότι καθ' ήν στιγμήν κοινωνούμεν ο Κύριός μας κατέρχεται εκ των ουρανών και Αυτός είναι ο μεταδίδων ημίν τη κραταιά χειρί Αυτού. Άρα το «υψώθητι επί τους ουρανούς...» ουδέν έτερον σημαίνει παρά τούτο: Συ Κύριέ μου, όστις και σήμερον επί της γης κατήλθες και εν τω πληρώματι τούτο της Εκκλησίας Σου, ίνα ιδιοχείρως μεταδώσης ημίν... ήδη Κύριέ μου, αφού επλήρωσας ημάς της μεγάλης δωρεάς ταύτης επάνελθε επίστρεψον επί τον θρόνον της δόξης Σου.

Κατά τας πρώτας μετά την θείαν μετάληψιν στιγμάς ο μεν λειτουργός εξεφώνει με καρδίαν σκιρτώσαν το «Σώσον ο Θεός...» ο δε λαός δια των ψαλτών ευφροσύνης έψαλλε το «Είδομεν το φως το αληθινόν...».

Τις τώρα η έννοια του απολυτηρίου τούτου της θείας λειτουργίας ύμνου; «Φως αληθινόν» το Ευαγγελικόν ανάγνωσμα, το προηγηθέν πνεύμα επουράνιον, η δια της Αγίας μεταλήψεως κυρίως μετάδοσις ημίν της του Παναγίου Πνεύματος, δι' ού εύρηται και έγγνωσται ημίν το μυστήριον της Παναγίας Τριάδος, όπερ αποτελεί την αληθινήν και μόνον ΠΙΣΤΙΝ, ήν προσκυνούντες, λατρεύομεν Θεόν ζώντα και σώζοντα ημάς. Κατά τα ανωτέρω. Η μέν εκφώνησις: «Σώσον ο Θεός τον λαόν Σου...» είναι η ιερατική απολυτήριος ευλογία επί τη τελέσει της θείας Λειτουργίας.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΣ ΕΥΧΗ

Το τμήμα των ευχαριστιών άρχεται δια της υπό του διακόνου αναπεμπομένης ευχής πρό της εικόνας του Κυρίου: «Ορθοί μεταλαβόντες... αξίως ευχαριστήσωμεν τω Κυρίω»... ποία η έννοια του «ορθοί»;

Δύο ερμηνείαι χωρούν: Α) ότι λόγω του πλήθους των κοινωνούντων – διότι τότε, ως γνωστόν, ουδείς παρέμεινεν εν τη θεία Λειτουργία, αν μη ήτο έτοιμος να κοινωνήση. Τινές των κοινωνησάντων εκάθηντο ολίγον, είτε λόγω γήρατος, ή ασθενείας ή αδυναμίας. Β) ότι δια του «ορθοί» επεσύρετο εντονωτέρα η προσοχή των εν αναμονή. Η πρώτη έννοια είναι ορθοτέρα. Επομένως ληξάσης της Θ. Κοινωνίας, δια του «ορθοί» προσεκαλούντο και οι τυχόν καθήμενοι και ούτοι πρεπόντως και αξίως τον Δοτήρα της μεγάλης ταύτης ευεργεσίας.

«Αξίως ευχαριστήσωμεν!»... Αι ευχαριστίαι μας μετά την συμμετοχήν μας εις την θείαν μετάληψιν μετρούν τον βαθμόν της ευγνωμοσύνης μας. Αν δε δειχθή, ότι ο πιστός ουδόλως την ανάγκην των ευχαριστιών, τότε πώς είναι δυνατόν να παραμείνη εις την καρδίαν του ο Κύριος, ο οποίος τόσον κατεδίκασεν εις το πρόσωπον του αχαρίστου δούλου και των εννέα λεπρών την αγνωμοσύνην;

Ο επίλογος, το τέλος της ευχαριστίου υμνολογίας υπογραμμίζει ακριβώς, έτι πλέον τα τοιαύτα ανακόλουθα άλματα, τα οποία εξακολουθούν να παραμένουν παραβλάπτοντα τα ιερά κείμενα. Διότι ενώ, η εν λόγω τελική εκφώνησις της ευχαριστηρίου υμνολογίας «ότι συ εί ο αγιασμός ημών» αποτελεί επίλογον της ως άνω ευχής της ευχαριστίας». Παρουσιάζεται ως τέρμα των ευχαριστηρίων δεήσεων του διακόνου.

Ιδού μία φωνή ακόμη επιβάλλουσα την σύντομον επιτέλεσιν του ιερωτάτου έργου, της απαλλαγής δηλονότι των ιερών δέλτων από των τοιούτων.

Πόση και ποία η σημασία του επιρρήματος «αξίως». Ερωτώμεν υπάρχει άνθρωπος δυνάμενος να είπη ότι ηχαρίστησε τον Κύριον αξίως της ληφθείσης δωρεάς; Ή υπάρχει ευχαριστία δυναμένη να αντισταθμίση το μέγα τούτο Δώρον; Αλλά δια τούτο ακριβώς εις την ευχαριστήριον ακολουθίαν ανάγκη να απονέμεται, αν μη μεγαλύτερα, οπωσδήποτε ίση σημασία με την της προπαρασκευής. Από την στάσιν του πιστού έναντι του «αξίως ευχαριστήσωμεν», θα εξαρτηθούν αι ωφέλειαι του φοβερού μυστηρίου. Αι ευχαριστίαι μας μετά την συμμετοχήν μας εις την θείαν μετάληψιν μετρούν τον βαθμόν της ευγνωμοσύνης μας. Ο Διάκονος... και καταλήγει με θερμήν παραίνεσιν και ευχήν, όπως εμπιστευθώμεν και αναθέσωμεν ολόκληρον την ζωήν μας εις τον Θεόν, υποδηλουμένου τοιουτοτρόπως, ότι τούτο είναι η πλέον ευάρεστος και ευπρόσδεκτος εκ μέρους του Θεού ευχαριστία.

ΥΜΝΟΣ ΑΠΑΣ ΗΤΤΑΤΑΙ

Η σημασία του τμήματος τούτου της ευχαριστηρίου υμνολογίας, ήτις ανάγκη να συνεχίζεται μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας, υπεγραμμίσθη και εις την εισαγωγήν του πονήματος. Αλλ' ουδέποτε είναι δυνατόν να εξαρτηθή δεόντως το βάθος και η σημασία του, Διότι αληθώς: «τι ανταποδώσωμεν τω Κυρίω περί πάντων ών ανταπέδωκεν ημίν;» Ο ιερός Υμνογράφος εις ένα εμπνευσμένον πόνημά του, καταπλησσύμενος πρό των αφράστων δωρεών, του Κυρίου αναφωνεί: Ὑμνος άπας ηττάται...» όλοι δηλαδή οι ύμνοι έχουν νικηθή πρό του πλούτου των αφράστων δωρεών Σου» και αν ακόμη – συνεχίζει – συνθέσω τόσας ωδάς, όση είναι η άμμος η παρά το χείλος της θαλάσσης και πάλιν τίποτε δεν έχω κάμει άξιον ... Ισαριθμους γάρ τη ψάμμω ωδάς ... αν προσφέρωμέν Σοι Άγιε ουδέν τελούμεν άξιον, ών δέδωκας ημίν.

Αλλά η ευγνωμοσύνη δεν είναι υπόθεσις λόγων όσον υπόθεσις καρδίας. Επί του σημείου τούτου ισχύει το: «όταν η καρδιά δεν αισθάνεται, ματαιώς η γλώσσα εργάζεται». Και δια τον λόγον αυτόν, ίσως η ευχαριστήριος υμνολογία της Θείας Λειτουργίας είναι σύντομος, αποτελουμένη από ολίγας ως άνω αναφερομένας ευχάς, δεήσεις κ.λ.π. δια να στρέψη τοιουτοτρόπως την προσοχήν των πιστών όχι εις την δια λόγων μόνον ευχαριστίαν, αλλά πρό πάντων εις την ευγνωμοσύνην της καρδίας.

Αλλά επί πλέον είναι σύντομως δι' ένα δεύτερον λόγον: Δια να παραπέμψη τους ευγνώμονας πιστούς εις την κατ' οίκον ευχαριστίαν. Αι ιδιαίτεροι ευχαριστίαι προς τον Θεόν αποτελούν την λυδίαν λίθον των ευγνωμόνων συναισθημάτων. Υποβοηθούσα εις τούτο το έργον η Εκκλησία μας συνέταξε και ιδιαίτεραν ευχαριστήριον υμνολογίαν, η οποία αναγινώσκεται μετά το τέλος του μυστηρίου της αναιμάκτου λατρείας. Τα τροπάρια της είναι πλήρη κατανύξεως.

«Ο δους τροφήν σάρκα σήν εκουσίως,
ο πύρ υπάρχων και φλέγων αναξίους,
μη δη καταφλέξης με
μη Πλαστουργέ μου...
ψυχήν κάθαρον αγίασον τας φρένας,
αισθήσεων φώτισον απλήν πεντάδα,
όλον με τω Σω συγκαθήλωσον φόβω...»

Αλλ' ουδέ ποτε είναι δυνατόν να εξαρθή το βάθος και η σημασία του. Διότι αληθώς: «Τι ανταποδώσωμεν τω Κυρίω περί πάντων ών ανταπέδωκεν ημίν;» Ο ιερός υμνογράφος εις ένα εμπνευσμένον πόνημά του καταπλησσύμενος πρό των αφράστων δωρεών του Κυρίου αναφωνεί: «Ὑμνος άπας ηττάται...» όλοι δηλαδή οι ύμνοι μου έχουν νικηθή πρό του πλούτου των δωρεών Σου. Και αν ακόμη – συνεχίζει- συνθέσω τόσας ωδάς, όση είναι η άμμος η παρά το χείλος της θαλάσσης και πάλιν δεν έχω κάμει το άξιον... «Ισαριθμους γάρ τη ψάμμω ωδάς αν προσφέρωμέν Σοι Βασιλεύ άγιε, ουδέν τελούμεν άξιον, ών δέδωκας ημίν...».

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΙΩΒ

Εις το άκουσμα (και κατανόησιν τούτου) ότι ουκέτι εσμέν απλώς μέλη και άτομα, αλλά πάντες απαρτίζομεν το σώμα του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού ομοθυμαδόν εκσπάσωμεν εις το αξιομνημόνευτον «Είη το όνομα Κυρίου ευλογημένον...» ότι ηξίωσεν ημάς της μεγάλης δωρεάς και τιμής ταύτης. Ας είναι δεδοξασμένον και ευλογημένον το όνομα του Κυρίου! (Ιώβ Α'.21)

ΑΠΟΛΥΣΙΣ.

Ευρισκόμεθα εις τας προτελευταίας προς το πλήρωμα της Εκκλησίας παρακελεύσεις του λειτουργού: Δέησις- Ευλογία Κυρίου- Μικρά δοξολογία – Επίκλησις των Αγίων – πρό της οριστικής απολύσεως.

Δια τούτων ο λειτουργός προσκαλεί τον λαόν, ίνα από κοινού, οι πάντες, συν αυτώ αναπέμψωσι την τελευταίαν δέησιν τω Κυρίω. Μεθ' ό επικαλείται επί τον λαόν την του Κυρίου ευλογίαν και ζητών τας των αγίων πάντων δεήσεις και ικεσίας, επικαλείται και αύθις το του Κυρίου έλεος του περισσότερον παντός αναγκαίου δια την σωτηρίαν ημών.

Πρίν όμως επισφραγίσωμεν το τέλος της παρούσης ερμηνευτικής προσπάθειάς με το έσχατον «Αμήν» των ψαλτών επιθυμούμεν να υπομνήσωμεν και να παρακαλέσωμεν τους ευλαβείς λειτουργούς και το ευσεβές χριστεπώνυμον πλήρωμα, όπως μη συμμετέχουν εις την ποικίλης φύσεως αταξίαν και τους πάσης φύσεως θορύβους και φιλοφρονήσεις και συζητήσεις αι οποίαι ακολουθούν υπό το ακροτελεύτιον «Αμήν» και μεταβάλλουν τον οίκον του Θεού εις οίκον ανθρώπων. Ίνα μη άλλως είπωμεν όχι. Από του ιερού χώρου όπου, ευεργετήθημεν και ηλεήθημεν περισσότερον και των Αγγέλων ανάγκη να απέλθωμεν εν σιγή απολύτω. Η σιγή αύτη αποτελεί λατρευτική εκδήλωσιν ίσης αξίως με τας υψηλότερας των προσευχών. Κατά τας στιγμάς αυτάς η σιγή είναι σύμβολον Θεού ζώντος. Είναι το μόνον μέσον δια να διαφυλάξωμεν τας ληφθείσης δωρεάς δια να διδάξωμεν τοιοιτοτρόπως όλους τους μακράν του Ιησού ευρισκομένους «πως δει εν οίκω Θεού αναστρέφεσθαι» (Α΄ Τιμοθ. Γ΄.15) Αμήν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Εγώ ειμί ο άρτος της ζωής.

(Ιωάννης στ΄. 48)

Εγώ ειμί ο άρτος ο ζών ο εκ του ουρανού καταβάς· εάν τις φάγη εκ τούτου του άρτου, ζήσεται εις τον αιώνα. Και ο άρτος δε όν εγώ δώσω, η σάρξ εστί, ήν εγώ δώσω υπέρ της του κόσμου ζωής.

(Ιωάν.στ΄.51)

Αμήν, αμήν, λέγω υμίν, εάν μη φάγητε την σάρκα του Υιού του ανθρώπου και πιήτε αυτού το αίμα, ουκ έχετε ζωήν εν εαυτοίς. Ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα έχει ζωήν αιώνιον...η γάρ σάρξ μου αληθώς εστί βρώσις, και το αίμα μου αληθώς εστί πόσις. Ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα εν εμοί μένει καγώ εν αυτώ.

(Ιωάν. Στ΄.51-57)

Λάβετε φάγετε· τούτο εστί το αίμα μου· και λαβών ποτήριον και ευχαριστήσας έδωκεν αυτοίς λέγων· πίετε εξ αυτού πάντες· τούτο γάρ εστί το αίμα μου το της Καινής Διαθήκης.

(Ματθ. κστ΄.26-28)

Οσάκις γάρ εάν εσθήητε τον άρτον τούτον και το ποτήριον τούτο πίνητε, τον θάνατον του Κυρίου καταγγέλετε, άχρις ού εάν έλθη.

(Α΄ Κορινθ. ΙΑ΄.25-27)

Σκοπός της θείας λειτουργίας είναι το ιερουργηθήναι αυτό το πανάγιον σώμα του Χριστού, και αίμα και τοις άπασιν εις κοινωνίαν δοθήναι.

(Συμεών ο Θεολόγος)

Σπουδάζετε πυκνότερον συνέρχεσθαι εις ευχαριστίαν Θεού.

(Ιγνάτιος ο Θεοφόρος)

Ήσαν δε προσκατερούντες τη διδαχή των Αποστόλων και τη κοινωνία και τη κλάσει του άρτου και ταις προσευχαίς.

(Πράξεις Β΄.42)

Και το κοινωνείν δε καθ' εκάστην ημέραν και μεταλαμβάνειν του αγίου σώματος και αίματος του Χριστού καλόν και επωφελές του Κυρίου σαφώς λέγοντος, ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα έχει ζωήν αιώνιον.

(Μέγας Βασίλειος)

Αποθέμενοι ούν πάσαν κακίαν...ως αρτιγέννητα βρέφη το λογικόν και άδολον γάλα επιποθήσατε ίνα εν αυτώ αυξηθήτε εις σωτηρίαν, είπερ εγεύσασθε ότι χρηστός ο Κύριος.

(Α΄ Πέτρου Β΄.2)

Τίς γάρ αμφιβάλλει ότι το μετέχειν συνεχώς της ζωής ουδέν άλλο εστί ή ζήν πολλαχώς; Ημείς

(δηλαδή οι εν τη επαρχία Χριστιανοί) μέντοι γε τέταρτον καθ' εκάστην εβδομάδα κοινωνούμεν, εν τη Κυριακή, εν τη Τετράδι, εν τη Παρασκευή, και τω Σαββάτω και εν ταις άλλαις ημέραις, εάν, ή μνήμη αγίου τινός.

(Μέγας Βασίλειος)

Τέλος και σκοπός και έργον η των ζωοποιών εστί και φρικτών μυστηρίων και αγιασμάτων μετάληψις.

(Μέγας Φώτιος Κωνσταντινουπόλεως)

Ο Θεός έδωκεν εις ημάς τον άρτον τούτον (της θείας κοινωνίας) καθημερινόν και ημείς ποιούμεν αυτόν ενιαύσιον.

(Αυγουστίνος Ιερώνυμος)

Ορών υμάς αμελώς διακειμένους λίαν θαυμάζω· κάν μέν παρή Κυριακή προσερχομένους τοις μυστηρίοις· αν δ' εν ετέρα γένηται σύναξις, ουδαμώς υπαντώντας.

(Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης 8^ο αιώνα)

ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΟΣΥΝΩΝ

«Και ου μη κλασθή άρτος εν πένθει αυτών εις παράκλησιν επί τεθνηκόι».

(Ιερεμίας, Ιστ 7)

«Και λαμβάνουσι τα οστά αυτών και θάπτουσιν υπό την άρουραν την εν ιαβίς και νηστεύουσιν επτά ημέρας».

(Α΄Βασιλ. ΛΑ΄, 13)

«Και εκόψαντο και έκλαυσαν και ενήστευσαν έως δήλης επί Σαούλ και επί Ιωνάθαν τον υιόν αυτού και επί τον λαόν Ιούδα και επί τον οίκον Ισραήλ, ότι επλήγησαν εν ρομφαία».

(Β΄Βασιλ. Α12)

«Ότι τα μέν τρίτα γίνονται εις του κεκοιμημένους, ότι ο κοιμηθείς αδελφός υπό της Αγίας Τριάδος συνετέθη. Τά δε έννατα των κεκοιμημένων σημαίνουσιν ότι ο διαλυθείς εις τα εξ' ών συνετέθη έχει να συγκαταριθμηθή με τα εννέα άύλα τάγματα. Τά δε τεσσαράκοντα δηλούσι, ότι εν τη μελλούση αναστάσει συντεθείς πάλιν κατά τρόπον υψηλότερον, έχει να αναληφθή ως ο Κύριος, και αρπαγείς εν νεφέλαις να υπαντήση το Κριτή...»

(Συμεών ο Θεσσαλονίκης)

«Τα μέν τρίτα γίνονται δια την Ανάστασιν του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού. Τα δε έννατα, εις ενθύμιον ζώντων και τεθνεώτων, τά δε τεσσαράκοντα κατά τον παλαιόν τύπον. Ούτω γάρ και Μωυσήν ο λαός επένθησε».

(Αποστολικαί Διαταγαί, βιβλίον Η κεφ. 42

Κανών 52 της ΣΤ΄Οικουμ. Συνόδου σελ.268)

«Εις ικεσειάν ετράπησαν αξιώσαντες το γεγονός αμάρτημα τελείως εξαλειφθήναι» .

(Β΄Μακκαβ.ΙΒ΄.40-45)

«Όσια και ευσεβής η επίνοια. Όθεν περί των τεθνηκότων τον εξιλασμόν εποίησαντο, της αμαρτίας απολυθήναι».

(Β΄Μακκαβ. ΙΒ΄.40-45)

«Έστησαν και εξηγόρευσαν τάς αμαρτίας αυτών και τας ανομίας των πατέρων αυτών».

(Ιερεμίας Θ΄.1-3)

«Αγαθών πόνων καρπός ευκλεής».

(Σοφία Σολομ. Γ΄.15)

«Δώη αυτώ ο Κύριος ευρεΐν έλεος παρά Κυρίου εν εκείνη τη ημέρα». (Διά τον Ονησιφόρον)
(Β΄Τιμόθ. Α΄.18)

«Τάς προσευχάς υπέρ των κεκοιμημένων κατά την ώραν της τελέσεως του φρικτού μυστηρίου δεν τας ενομοθέτησαν εική και ως έτυχεν οι Άγιοι Απόστολοι. Γνωρίζουν αυτοί ότι πολύ κέρδος και μεγάλη ωφέλεια έρχεται εις αυτάς. Διότι, όταν ολόκληρος ο λαός και το ιερατεΐον στέκωνται με τας χείρας άνω και κείται εις την αγίαν τράπεζαν η φρικτή θυσία, πώς δεν θα εξευμενίσωμεν τον Θεόν υπέρ αυτών προσευχόμενοι και παρακαλούντες;»

